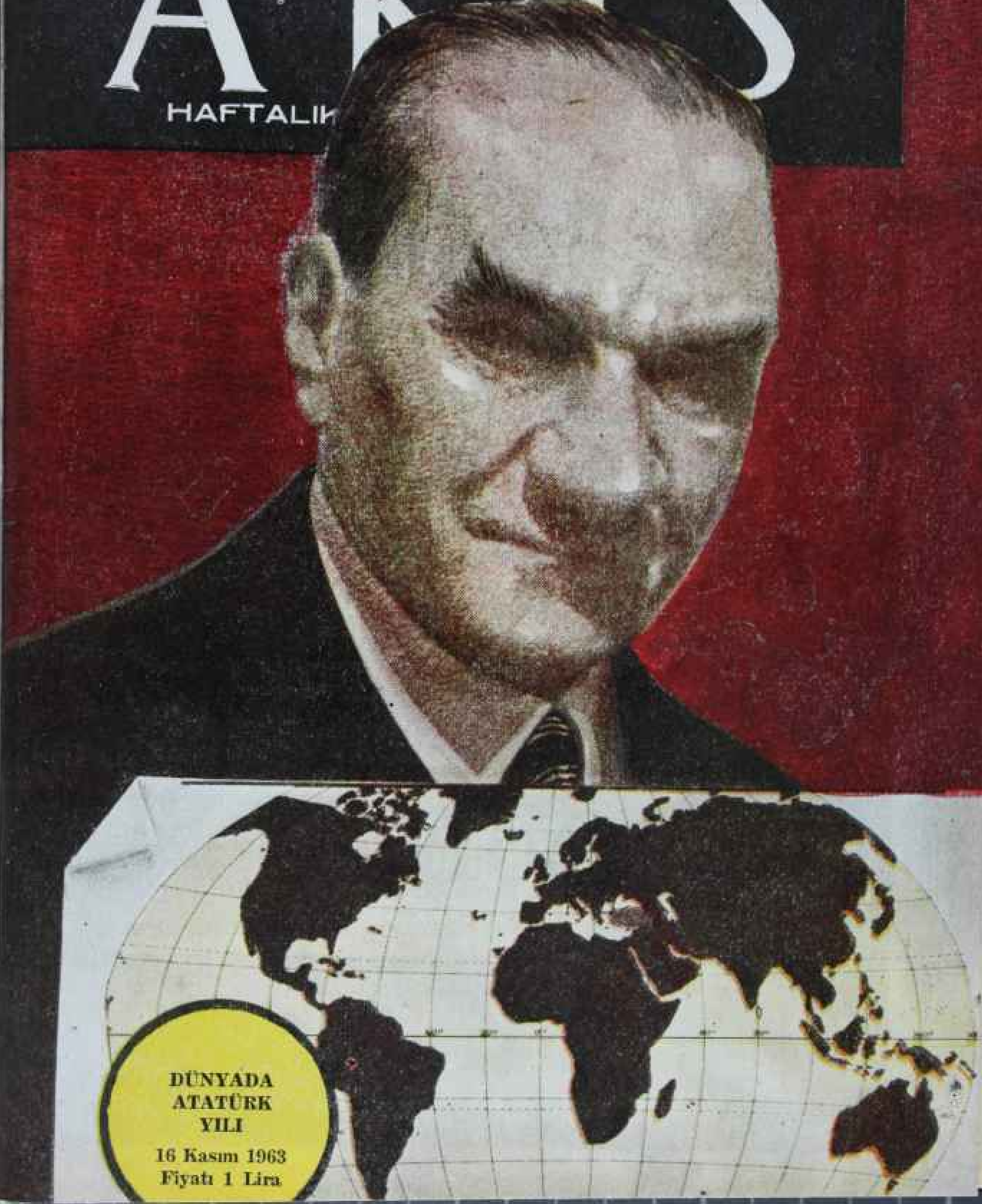
AKİS

HAFTALIK

DÜNYADA
ATATÜRK
YILI

16 Kasım 1963
Fiyatı 1 Lira

SU
DAMLAYA DAMLAYA GÖL
UFAK TASARRUFLARINIZDAN İSE
SERVET OLUR
TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI
1000
UĞUR K.

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sayı: 490 Cilt : XXVIII Yıl : 10

Sahibi
Mübin Toker
Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu

İç Haberler Kısmı : Metin Toker Atillâ Bartınlıoğlu, Güneri Cıvaoğlu, Egemen Bostancı ve Erdoğan Kıral (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) - Dış Haberler Kısmı: Halûk Ülman — İş Alemi: Fasih İnal — Magazin Kısmı: Jale Candan. Tüli Sezgin, Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil — Kitap: İlhami Soysal — Musiki: Daniyal Eriç —

Besim
Ali Parmakerli

Fotoğraf
Sungar Taylaner

Klişe
Doğan Klişe Öz Atölyesi
Tel : 11 70 15

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak No. 15/2
Tel : 11 89 92

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları

3 aylık (13 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları

Santimi 20 lira

1 renkli arka kapak: 1500 lira

AKİS Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgarlı Matbaa
Basıldığı yer
Devintes Ticaret ve Sanay Koll. Şti. Matbaası

Basıldığı tarih
15.11.1963

Fiatı 1 Lira

Kendi Aramızda-

Sevgili AKİS Okuyucuları

Yirmi gün süren usun ve çok alâka çekici bir seyahatten sonra Başyazarımız Metin Toker bu hafta memlekete dönmüş bulunuyor. Yolculuk iadece ziyaret edilen bölgeler itibariyle değil, oralarda bu sırada cereyan etmekte olan hadiseler dolayısıyla da hareketli geçmiştir. Metin Toker gittiği memleketlerin 1 numaralı şahsiyetleriyle görüşmek fırsatım bulduğu gibi kütlelerin de arasına girmiş, bilhassa genç aydınların ruh haletlerini görmüş, halkı harekete geçiren unsurları dikkatle incelemiştir.

Bu 1 numaralı şahsiyetler arasında Vietnamın devrik liderleri Diem ve Nhu, Milliyetçi Çinin Başkanı Mareşal Çan-Kay-Şek ile Madam Çan-Kay - Şek, Dışişleri Bakanı, Taylandın genç kralı Phumipol Adulyadej ile güzel eşi Kraliçe Sirikit de bulunmaktadır. Metin Toker Hong Konçta Kızıl Çin hududuna giderek karşı tarafta, gözleri önüne açılan geniş kıtayı görmüş, Formozanın idaresindeki Kemoy adasında Çin Komutam General Manın misafiri olmuş re çin anavatanına 2330 metre mesafede bulunan bu "Yüzen Kale'den kuvvetli dürbünlerle Kızıl Çin toplan kendisine gösterilmiş, bun-. lar bir bir saydın imiştir. Bir askeri uçak içinde, Çin denizinin üstünde yapılan bu yolculuk son derece ilgi çekici olmuştur.

Başyazarımız Güney ve Uşak Doğu Asyanın üç antikomünist memleketinde Silâhlı Kuvvetleri yakından görmüş, onların geçitresmi veya tatbikatlarında bulunmuştur. Bunların yanmda Metin Toker Siam Körfezinde denize girmiş ve su kayağı yapmıştır. Bizim için- hâlâ esrarlı olan bu ülkelerde bu kadar değişik açılardan elde edilen malzemeyle Başyazarımız size, AKİS okuyucularına oraları anlatmaya ve intibalarini söylemeye bu haftadan itibaren başlamaktadır.

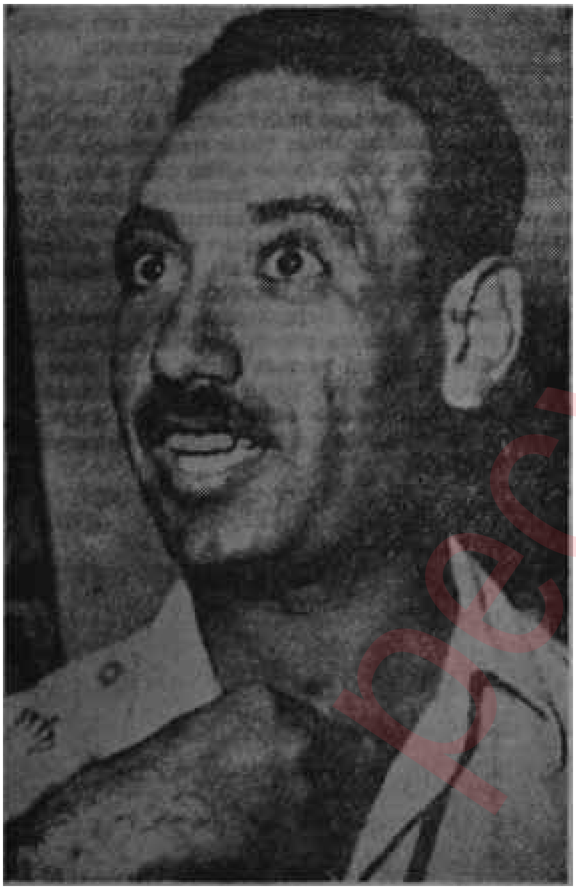
Saygılarımızla
AKİS

Başyazarımız Saygonda, Nhu ile birlikte
Talih gazeteciye güldü

Günlerin getirdiği

Dünyadan Akisler

General Abdüsselâm Arif
Mania üstüne mania

Irak - Bu haftanın ortasında çarşamba günü Bağdat radyosu hükümetin önemli bir bildirisinin okunacağını haber verdikten sonra derin bir sessizliğe gömüldü. Bir süre sonra ise, Bağdat radyosundan artık pek alışılmış millî marşlar çalınmağa başladı. Milli Savunma Bakanı Salih Mehti Ammaş tarafından Başbakan Ahmet Hasan el Bekr adına bir bildiri okunmağa başlandı. Bildiride şöyle denilmekteydi:

"Baasçılar ve halk tarafından bir damla dahi kan dökülmemesi için azami gayret sarf edilmektedir. Sizi kardeşliğe davet ederim. Baasçılar. parti prensiplerine sadıktır. Muvaffak olmasak bile tarih bize gereken yeri verecektir."

Bildirinin okunmasını, Hükümete sadık olduklarını bildiren birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü Tümen komutanlarının sadakat yeminleri takip etti.

Irak yeni bir ihtilâl dalgasına maruzdu. Havada jetler uçuyor, silah sesleri sokaklarda çınlıyordu. Bir kaç jet uçağı Irak Cumhurbaşkanı Abdüsselâm Arifin sarayının üzerinden uçtu ve bir kaç roket bıraktı.

Irak Radyosu, Bağdatta sokağa çıkma yasağı, ilân ettikten sonra bir süre,daha sessizliğe gömüldü.

Bu sırada bir başka radyo konuşmağa başladı. Kendilerine "Irak İhtilâl Radyosu" adını takan bu yeni ses ise, Irak Hava Kuvvetlerine mensup "Hawker" tipi' jet uçaklarının Başkanlık sarayını ve Bağdat dışındaki El Raşit askeri garnizonunu bombaladıklarını bildiriyordu.

Şu satırların yazıldığı sıralarda Iraktaki çarpışmaların devam ettiği, fakat Hükümete sadık kuvvetlerin duruma hakim oldukları kayd-ı ihtiyatla bildirilmektedir. Ortaya çıkan sual şudur: Anlaşmazlığın sebebi nedir?

Anlaşmazlık Arap âleminin en büyük kuvveti olan Baastan çıkmaktadır. Irak Devlet Başkanı General Abdüsselâm Atilin başkanlığında bulunan "ak Baas Partisi bundan *9* ay önce bir askeri ihtilalle -8 Şubat 1963- iktidara gelmiştir. Orduya dayanan Baas Partisi içinde iktidara geldikten sonra metod farkı yüzünden anlaşmazlıklar husule gelmiş ve nihayet çarşamba günü bomba, partinin büyük kongresinde patlak vermiştir. İdareciler kadrosu içinde büyük bir tasfiye hareketine girişilmiş olması 13 Kasım olayının asıl sebebini teşkil etmektedir. Tasfiyenin ilk hamlesi Başbakan Yardımcısı ve Milli İstikamet Bakam bulunan nüfûsla Ali Salih el Sadinin yurt dışına çıkarılması olmuştur. Bundan sonra Millî İhtilâl Konseyi üyesi ve Baas Partisi Genel Sekreteri Hamit Mecit de tasfiye edilmiştir.

İşte 13 Kasım günü Irakta patlak veren darbe teşebbüsü tasfiyeye tabi tutulan Baasçıları tutan bir grup .subay tarafından yapılmıştır.

Çarşamba günü yapılan kongrede tasfiye edilen Baas

Partisi mensuplarından sonra, Baas Partisi Genel Sekreterliğine mutedil Başbakan Hasan el Bekr getirilmiştir. El Bekr tasfiye edilen "aşırı" Baas hizbine karşı "mutedil" olarak tanınmaktadır.

Bu tasfiye ve tayinden sonra Irakta hareket başlamıştır. Iraklı idareciler tasfiye haberini verdikten sonra böyle bir harekete karşı hazırlıklıydılar. Nitekim saat 9.03 de yayma başlayan Bağdat radyosu Irak Başkentinde İsyan veya iç harp olabileceğini bildirmişti.

Irakta olanların verdiği ders ibrete değmektedir. Arap Aleminin bu ihtilâller memleketinde her nedense bir türlü siyasi istikrar sağlanamamıştır. Bunda Boasın rolü büyüktür.

Baasın askeri bir kuvvete dayanması ve sadece Irak İçinde değil bütün Arap âleminde tesir sahası bulması. Arap alemindeki siyasi istikrarın bir türlü sağlanamamasına sebep olmaktadır. Zaten askeri idarelerin kaderi de bir parça bu değil midir? .

Japonya — Geride bıraktığımız hafta, Japonya için bir felâketler haftası oldu. Önce Omuta civarındaki bir maden ocağındı gaz patlamasından dörtyüze yakın işçi zehirlenerek öldü, bunun üzerinden altı saat bile geçmeden Tokyo dolaylarında bir yük treniyle çarpışan ekspreste yüzelli kadar yoku hayata gözlerini kapadı. Güzel, güneşli bir hatta sonunda altı saat arayla oluveren bu iki kaza, bütün Japonyada büyük bir matem havası yarattı.

İngiltere — Yeni İngiliz Başbakanı Sir Alec Douglas-Home, eski adıyla Lord Home, artık sandalyesiz bir başbakan değil. Geçen hafta İskoçyanın Kinross ve West Pertshire bölümlerinde yapılan seçimleri kazanarak Avam Kamarasına girmeyi başardı. Bilindiği gibi Sir Home, başbakan tayin edildikten sonra asalet imtiyazlarından vazgeçmek ve Lordlar Kamarasından ayrılmak zorunda kalmıştı. Eğer seçimleri kazanmasaydı herhalde Çağdaş ingiliz tarihine Avam Kamarasında sandalyesi olmayan ilk başbakan olarak geçecekti.

İtalya — İçinde bulunduğu siyasi çıkmazdan kurtulmak için, İtalya, şimdi hristiyan demokratlarla sosyalistlerin koalisyon denemesine bel bağlıyor. Nenni ve arkadaşlarının hristiyan demokratlarla iş birliği yapmayı kabul etmesi üzerine, İtalyan tarihinde ilk defa olarak böyle bir işbirliğine gidilecek. Fakat iki parti arasında dış politika, komünistlerle münasebetler ve İktisadi plânlama konularında mevcut görüş ayrılıklarının nasıl bağdaştırılacağı da henüz bilinmiyor.

Yurttan Akisler

Eğitim — Kasım ayı başlarında, AKİS Yazı İşleri Mü dürlüğüne gelen bir mektup, üzerinde doğru veya yanlış en çok lâf edilen eğitim konusunun halâ olumlu bir hedefe yönelmemesinin nedenlerini açıklamak bakımından son derece önem taşımakta ve Türkiyedeki eğitim anlayışının tipik bir örneğini vermektedir.

Mektup gönüllü olarak İstanbuldan Erzurum Üniversitesine giden bir öğretim üyesinin acı şikâyetlerini dile getirmekte. Erzurum Üniversitesindeki Rektörlük hegemonyasını, öğrencilerin bir kaç saat uzaktaki şehre yürüyerek gidip gelmelerini, idareci tabakanın sürmekte olduğu "tatlı hayat" in yanı sıra daha alt kademelerdeki öğretim üyelerinin sefaletini — Bu öğretim üyelerine verilen odalar bir perdeden dahi yoksundur ve pencerelere gazete kâğıtları yapıştırılmıştır — teknik imkansızlıklarıı ve işin en garip tarafı öğretim üyeleri arasındaki korkunç bir jurnal mekanizmasını haykırmaktadır.

İşte "doğuyu kalkındırmak" gibi büyük bir iddiayla ortaya çıkmış olan Erzurum üniversitesi ve onun içler acısı hali!.. Sonra gene bu üniversitelerin idarecileri Erzuruma, Trabzona öğretim üyesi gelmek istemediğinden yakınmaktadırlar. Böyle başa böyle traş olur tabii.

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI
Yıl: 10 16 Kasım 1963 Sayı: 490 Cilt: XXVIII

YURTTA OLUP BİTENLER

Oy kullanan seçmenler
Karar saati

Millet

Dananın kuyruğu

Bu haftanın sonunda türk milleti, bir defa daha sandık başına gidiyor. Şimdi seçim propagandalarının sonu gelmiştir ve herkes vicdanıyla, inanç ve düşünceleriyle başbaşadır. Memleketin siyasî temayülünün ne olduğu, önümüzdeki haftanın hemen başında, oyların tasnifi yapıldığında anlaşılacaktır. Bu temayülün iç siyaset hayatımızı çok yalandan ve derin şekilde etkileyeceği artık hiç kimsenin meçhulü değildir. Üç muhtemel neticenin her birinde — C E P. ilerleyebilir, A.P. ilerleyebilir, statüko devam eder — memleketin idaresinde bu istikamette bir değişiklik olacağı açık olarak meydana çıkmıştır. Mutlaka Parlâmentoda bir yeni ekseriyet, belirecek temayüle göre teşekkül ederek hayatımıza şekil verecektir. Çeşitli sebeplerle bu başarılamadığı takdirde ise milletin oyuna, bir genel seçimde başvurmak sonuncu çare olarak açık yol halinde durmaktadır.

Şu anda herkesin üzerinde ittifak, ettiği nokta, mahalli seçimlere saten bir nevi referandum havası içinde girmekte olduğumuzdur. Pazar günü verilecek oylar, sadece bir takım mahallî idareler ve idareciler seçme ölçüsünden çoktan çıkmış, durum ve gidiş hakkında milletin ne düşündüğünün belirtilmesi manasını almıştır. Nitekim partilerce yapılan radyo konuşmalarında mahallî hizmet konusuna çok az yer verilmiş, daha ziyade bu siyasî teşekküllerin umumi görüşleri, düşünüşleri ve prensipleri anlatılmaya çalışılmış, memleketin daha geniş bir panoraması gözler önüne serilmiştir. Mahallî seçimler kampanyası bir nevi İktidar - Muhalefet mücadelesi halinde gelişmiş, kozlar o istikamette kırılmış, gayretler öyle sarfedilmiştir. Memleket idaresi, hatta rejim pazar günü sandık başına gidecek kimselerin kafasında mahalli idareden daha fazla yer tutacaktır.

Bu, "Ara Seçimi'' denilen müessesenin bizde kıymetinin daha fazla anlaşıldığını göstermek bakımından bir ilerleme teşkil etmektedir. Nedense "Ara Seçimi" türk demokrasisinde rağbet ve iltifat bulmamıştır. Halbuki "Ara Seçimi" nabız yoklamalarının en mükemmelini teşkil etmektedir ve siyaset adamlarına yol göstermektedir.

Değişen Dünya

Metin TOKER

Çoğumuz Türkiyeden çıktığımızda Batıya gideriz. İtalya, İsviçre, Fransa, Almanya, İskandinavya; İngiltere ve nihayet Amerika... Oralardan, gördüğümüz manzaranın, bulduğumuz hayat tarzının çok zaman dış yaldızıyla ağzımız bir karış açılmış halde avdet ederiz. Birimle onlar arasında yaptığımız mukayesenin doğurduğu karamsarlık içinde "Ah halimle, vah halimiz" diye acıklı feryatlar yükseltiriz ve "Dünya nerede, biz nerede" üzüntüsüyle yurdumuza döneriz.

Görmediğimiz, bilmediğimiz ülkelerde bugün, gördüğümüz ve bildiğimiz ülkelerde yaşayanlardan bir kaç milyar fazla insan yasıyor. Uçsuz bucaksız, bazen son derece zengin, daima geniş imkânlara sahip toprakların sakinleri de XX. Asrın ikinci yarısının adamlarıdır. Avrupa ve Kuzey Amerika bir tas sütün kremasıdır. Acaba kremanın altında ne var ve bizim, bu tas içindeki gerçek yerimiz neresidir?

Bu, cevabı verilmesi gereken bir sualdir. Bir maddenin yeri, sadece üstüne bakılarak tesbit edilemez. Bu yer, sadece alta bakılara da tesbit olunamaz. Mutlaka dört bir köşesi hesaba katılmalıdır ve gerekli kıyaslamalar istikametlerin biriyle değil, her biriyle yapılmalıdır. Türkiyenin doğusunda, çok çok doğusunda bir dolanmayı bu ölçüler içinde değerlendirmeye çalıştım. İnanınız ki memlekete döndüğümde Türkiyede, türk olarak yaşamak bana sonsuz bir gurur verdi ve başka diyarların içinde çırpındıkları meseleler, davalar yanında bizim meselelerimiz, dâvalarımız artık çocuk oyuncağı gibi geldi. Biz yolun, o kadar uzun mesafesini almışız ki...

İnsanlar hallettikleri hususların önemini hiç gözleri önünde canlandırmıyorlar. Hep, halletmeleri gereken hususlara bakıyorlar ve eğer bünyeleri fazla sağlam değilse yüreklerinde ürperti duyuyorlar, bir miskinlik ve cesaretsizlik havasım istemeden yayıyorlar. Şu anda Uzak Doğuda yüz milyonlar ve yüz milyonlarca insan 1920-30 arasının Türkiyesini yaşamaktadırlar ve bizim otuz yıl önce çözdüğümüz meselelere bir çare aramaktadırlar Bu çareyi bulmak için kan, gözyaşı ve sefalet içinde çırpınmaktadırlar.

Uzak Doğu. henüz bir devlet olamamanın sıkıntısı içindedir. Müesseseler bir yana, iskelet dahi kurulamamış bulunduğundan çok yerde hayat feodal tarzda devam etmektedir. Ben oralardayken nötralist Kambocyanın lideri Norodom Sihanuk bir demeç verdi. Demeçi, şaşırarak ve ister istemez gülerek okuduğumu itiraf etmeliyim. Sayın lider rejimi aleyhinde yayın yapan ve Taylandda bulunduğunu sandığı bir gizli radyo istasyonundan şikâyet etmekteydi. "Bu radyo yayını durdurulmadığı takdirde, biz de nötralizmi bırakıp komünist oluruz" dedi. Liderin nazarında, memleketinin komünist olma sebebi bu. Bu Kamboçya, bugün dünya politikasını ve dünya palitikacılarını birinci derecede ilgilendiren bir devlettir.

Aynı sıralarda, benim de hazır bulunduğum bir askerî tören sırasında Taylandın Başbakanı ve Kuvvetli idamı Mareşal Sirit bir nutuk söyledi. Komünistlerin Taylanddaki yeraltı faaliyetlerini bahis konusu etti ve şöyle dedi: "Bu faaliyetler son zamanlarda arttığı için bir çok idam emri verdim!" Tayland gibi, Sianı adı altında yaşadığı uzun tarihinin hiç bir aranda düşman tarafından zaptedilmemiş, müstemleke haline getirilmemiş bir memlekette idam emirlerini Başbakanlar vermektedir.

Bir başka gün Taipehte, Mareşal Çan-Kay-Şekin oğlu ile konuşurken bu genç ve aydın general çin harflerinin yerine latin alfabesini kabul etme düşüncesinin kaydetmekte olduğu gelişmelerden, bunu gerçekleştirmenin güçlüklerinden usan usun bahsetti, Türkiye» bu yüzden olan hayranlığını söyledi.

Vietnamda, Diem İdaresinin giriştiği bir tecrübe olan "Stratejik Köyler" den bir dağ köyünü gördüm. Bir muhtarın idaresinde köyü teşkilâtlandırmaya çalışmaktaydılar. Kendimi 1930'ların bir türk de değil, bir kurt köyünde sandım. Dağlılar Vietnamca bilmiyorlardı ve bölgenin idarecileriyle tercüman vasıtasıyla konuşuyorlardı.

Nihayet, bir cephesiyle Londranın, hattâ New Yorkun eşi olan, bolluk ve ucuzluktan geçilmeyen, ışıklı olması bakımından beş kıtanın 1 numaralı şehri sıfatını kazanmış bulunan Hong Kongta, dört mü uzunluktaki pırıl pırıl Nathan Road'un hemen arkasında korkunç bir sefalet insanın yüreğini paralamaktadır. Orada, Saygonda, Taylandda Ve bilhassa lata Çininde milyonlarca insan kayıklarda doğmakta, hiç dışarı çıkmadan kayıklarda yaşamakta ve kayıklarda ölmektedir. Bu, zenginliği ve imkânları bakımından bizimle kıyaslanması dahi delilik sayılacak bir nimetler bölgesinde cereyan etmektedir.

Ama bu bölgeler şimdi canlanmakta ve kıpırdanmaktadır. Bunun büyük sebebi dünyanın çok küçülmüş olmasıdır. Ben bir akşam yemeğini Bangkok nehri üzerinde yaptığımız bir deniz gezintisinde yedim, sabah kahvaltısını Tahranın Mehrabat hava alanında verdiler, öğleyin evimde, çocuklarımla yemek masasının başındaydım. Fikirler de bugün, insanlar kadar süratle dolaşıyor ve bir yerden ötekine sıçrıyor. Her yerde genç ve aydın nesiller daha iyi, daha medeni ve daha demokratik, yahut hiç olmazsa daha az otokratik bir idarenin peşindeler. Bunu mutlaka başaracakları açıkça görülüyor. İçlerinden en realistleri Türkiyeyi kendilerine model almışlardır. Türkiyenin oralardaki itibarı inanılmaz derecededir. Atatürkün başardığı reformların bir demokratik sistemle taçlandırılmış bulunması başlıca hayranlık sebebidir. Bir Vietnamlı genç aydın bana "Sizin asırları yıllara sığdırdığınızı biliyoruz. Fakat bizim o kadar da Vaktimiz yok, çünkü hayat son kırk yıl içinde bir kaç asır il gitti. Biz asırları aylara sığdırmak zorundayız. Güçlüklerimizin temeli bu" dedi. Bütün avantajlarına rağmen komünizm Güney Doğu Asyanın aydınları üzerindeki cazibesini kaybetmiştir ve şimdi hedef memleketleri Maonun değil, Atatürkün, sonu bugünkü açık rejim olan usulleriyle kalkındırmak, ilerletmek, asrın medeniyet seviyesine ulaştırmaktır.

İnsan en ziyade o bölgelerde, eşsiz Atatürkün unutulmaz sözünü en fasla heyecanla tekrarlıyor: Ne mutta türküm diyene!

Bizde, hem açılan milletvekilliği ve senatörlükler için, hem de Senatonun otomatik olarak değişmesi gereken nisbeti için Anayasa gereğince yapılması gereken ara seçimleri vardır. Bunlar mahallî seçimlerden önce yapılabilseydi imtihan daha mevziî kalır ve bir anda memleket kendisini başka isim altında bir genel seçimle karşı karşıya bulmazdı.

Şimdi, vatandasın konuşması saatidir. Bugün için söylenilmesi caiz tek temenni, yükseltilecek sesin memleket ve millete hayırlı olması temennisinden ibarettir.

Demokrasi

Damokles kılıcı gibi

Bu haftanın ortalarında bir gün, bir Kontenjan Senatörünün basın toplantısı Başkent gazetecilerinin geniş alâkasını çekti. Senatör -Esat Çağa- kendisine bir yeni parti seçmiş bulunuyordu. Senatör ve milletvekillerinin parti değiştirmeleri, oradan çıkıp oraya girmeleri, bunu kutlayan törenler yapılması yeni değildir. Ondan dolayı da bu çeşit hadiseler ilgi toplamamaktadır. Ama Esat Çağanın basın toplantısı hem kalabalık oldu, hem de eğlenceli gecti. Bunun sebebi, DP. nin eski İstanbul İl Başkanının Türkiye İşçi Partisinin saflarına, katılmalıydı. T.İ.P. 1963 mahalli seçimlerinin "Enteresan Parti" sidir ve kampanyaya bir yenilik getirdiğini inkâr imkam yoktur.

T.İP. kendisinden, önce sözcülerinin radyo konuşmalarıyla, sonra da bu konuşmaların çeşitli akisleriyle bahsettirdi. T.İP. sözcüleri, son zamanın modası olan bir yeni siyasi yatırımla işe giriştiler: Milletin geniş kütleleri bir mutlu azınlık tarafından sömürülüyordu, sosyal adaletsizlik vardı, bir takım kimseleri devlet zengin ediyordu. Sözcüler kendilerine hedef olarak büyük ithalâtçıları, ihracatçıları. Sermaye sahiplerini aldılar, iktidara gelirlerse bunlara yüksek vergiler bindireceklerini söylediler, ama hepsinden mühimi toplumun alt tabakasına canlı ve renkli bir dille hitap ettiler. Bu sözcülerden biri, Orhan Arsal, ölçüyü kaçırınca ve işi tahriklere götürüp huzursuzluk yaratacak vadilere sapmca, T.t.P.'in çıkışlarından dolayı kulağına, tamamile seçim endişeleri dolayısıyla kar suyu kaçmış bulunan "öteki çeşit demagoglar feryadı bastılar. Bunların öncülüğünü, bütün itibarını yitirmiş olduğundan dolayı pek acıklı durumda bulunan ve tamam ile okunmaz hale gelmiş olan Yeni İstanbul yaptı. Gazete, komünist düşmanı değil miydi? T.İ.P.'in bir takım oyları A.P. nin elinden almak üzere bulunduğu için giriştiği hücumu Gökhan beg ve takımı bu etiket altında saklayarak fırladı. Geçenlerde bir gün, gazetenin manşeti T.İ.P. sözcülerinin konuşmalarına hasredilmişti. Bu hücumu, iki yalan haber takip etti: Birincisi, Yüksek Seçim Kurulunca T.İ.P.'in konuşmaları hakkında harekete geçildiği, ikincisi, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Hükümetin bu meseleyi görüştüğü ve T.İ.P. in kapatılması için Anayasa Mahkemesine başvurulacağı. Birinci haberin asılsız olduğu hemen anlaşıldı. Bir defa, Yüksek Seçim Kurulu radyo konuşmalarıyla ilgilenmemekte, o işle Savcılık meşgul olmaktadır. Savcılık, bütün konuşmalar gibi T.İ.P. sözcülerinin konuşmalarının da normal incelemeye tabi tutulduğunu bildirdi.

O noktada işin doğrusu, Orhan Arsalın konuşması üzerinde "biraz fazla duruldıığu'dur. Gerekirse bu konuşma bir bilirkişi heyetine tetkik ettirilecek ve icabı yapılacaktır. Ama şimdilik, Adalet Bakam bu konuşmayı İstemiş ve gözden geçirmiştir.

Bakanlar Kurulu toplantısı haberi, Başbakanlıkça bir manalı şekilde tekzip, daha doğrusu tavzih edildi. Cumhurbaşkanının başkanlığında böyle biz toplantı yapılmamıştı! Peki, Cumhurbaşkanının başkanlığında olmayan böyle bir toplantı yapılmış mıdır? Tebliğde bundan bahsedilmiyordu.

T. İ. P. Genel Merkezi

Bıyık ve sakal

O noktada işin doğrusu, T.İ.P.'in aşırı olan sözlerinin bazı ciddi çevrelerde de akis yaptığı ve Hükümete şikâyetlerin geldiğidir. Ama Hükümetçe, "şimdi", bir vaziyet alınmasına lüzum görülmemiş, durumun aydınlanmasının beklenmesi tercih olunmuştur.

Şikâyet neden?

CHP milletvekillerinden İbrahim İmirzalıoğlu, İşçi Partisi Genel Başkanı Aybarla ilk defa Anıtkabirde tanışta, hattâ onunla ilk defa orada karşı karşıya geldi. İki politikacıyı T.İ.P Senatörü Niyazi Ağırnaslı tanıştırdı. Karşılıklı tebessümleri müteakip iş derhal TİP hatiplerinin radyo konuşmalarına intikal etti. İmirzalıoğlu konuşmaları yadırgadığını ve böyle olmaması gerektiğini belirtti. Aybar, her zamanki haliyle, hayrete düşmüş gibi görünerek sordu:

"— Neden?.. Ne diyoruz ki, yanlış oluyor?.."

İmirzalıoğlu daha evvelki konuşmaları dinlemediğinden son konuşan TİP hatibinden dam vurdu. Son defa radyoda konuşan Diyarbakır Belediye Başkam adayı Tarık Ziya Ekinci doğrusu az şey söylememişti. İmirzalıoğlu bunu şöyle ifade etti:

"— Ne demek, marabam, yarıcım, topraksız köylüm?.. Toprak ağası?.. Bunlar tehlikeli lâflardır. Bunlar cemiyeti istenilmiyen yerlere götürürler.."

Aybar fazla üstünde durmadı. Ge-

niş el hareketleri ve jestlerle soruyu bir soru sormakla cevaplandırmak istedi:

"— Peki ne desinler, beyefendi?.. Bunları söylerken yanlış mı söylüyorlar? Konuşulanlarda gerçekten uzak laflar mı var?"

Muhatabı politikacı işi derinleştirdi:

"— Ama, yarın öbürgün bu sözler kötü neticeler verebilir.,"

"— Biz bu kitlelere hltabederken fazla bir şey söylemiyoruz ki.. Sadece, oylarını bize vermekle bu oyları aslında kendilerine verdiklerini anlatmaya çalışıyoruz. Yoksa alın çapayı tırpanı, gidin toprak ağasının kafasını ezin mi diyoruz?.."

Tartışma, daha doğrusu sohbet işin burasında kesildi. İki taraf birbirine fazla birşey anlatamıyacağına kanaat getirmiş olmalıydılar. Dostça tebessümler yeniden teati edildi.

Son hafta içinde TİP yöneticilerine İmirzalıoğlunun sorularına yakın sorular pek fazla tevcih edilmektedir. İşin kötüsü, her ağzını açan TİP idarecilerine "Neden radyodan komünist olmadığınızı söylemiyorsunuz? "Halk oyuna bunu rahatlıkla açıklamıyorsunuz?" denilmekte ve doğrusu TÎP yöneticeleri bu konuda vaziyet almamakta dırlar. Belki de bunun sebebi, bıyığa ve sakala tükürememenin verdiği şaşkınlıktır.

Çağa konuşuyor

Çağanın basın toplantısı işte böyle bir ortama rastladı. Çağa, Eskişehir taşından yapılı pipusunu çeke çeke TÎP e neden girdiğini açıkladı. Kendisi bir halk çocuğuydu ve Demokrasinin Türkiye İşçi Partisinin gelişmesiyle yerleşeceğine imanı vardı. Bunu sağlamak gerçek halk İdaresinin sağlanması demekti. Çağaya bu arada tatlı lâflar atıldı. İlk söz Yeni İstanbul mensubundan geldi:

"— Parlamentodan TİP e yeni iltihaklar olacağını söylediniz. Bunlar arasında Tabii Senatörler var mı?"

Çağa ve toplantıda bulunanlar gülümsediler. Cevap müphem kaldı. Bir başka sual, bir başka yönden oldu :

"— Daha evvel hiç bir siyasi partide yer aldınız mi?"

Çağa Memleketçi Serbest Parti macerasından şöylece bahsetti. Israr edilince DP de çalıştığını açıkladı. Sual sahibinin bu işe canı alkildi. Bu defa "neden ayrıldığı" Çağaya soruldu. Yeni TİP li senatör soğukkanlılıkla:

"— Küçük bir anlaşmazlık. 1949 yılında usulsüz bir ilçe kongresinin

Niçin Kapatılacakmış ?

Çok kimsenin, mahalli seçimler dolayısıyla Türkiye İşçi Partisi adına radyolarda yapılan konuşmalardan hoşlanmadığı anlaşılıyor. Hoşlanmayanların başında da, bu partinin dışın daki partilerin ileri gelenleri bulunuyor. Tabii, ortanın çok Solundaki T. İ. P. mensuplarının sözlerini ortanın çok sağındaki zümrelerin temsilcileri de hiç beğenmiyorlar.

Ama, bir parti seçim kampanyasında karşı, partilerin, yahut kendisinden 180 derece farklı düşünen kimselerin, nabzına göre şerbet vermez ya.. Elbette ki kendi görüşlerini söyleyecek, kendi propagandasını yapacak ve elde etmek istediği sınıflara hitan edecektir. Ötekiler de aynı silâhları kullanmakta serbest olduklarına göre onlar da kendi mukabil görüşlerini söylerler, kendi mukabil propagandalarını yaparlar ve aynı sınıflara kendi tutumlarını anlatırlar. Yoksa, ilk salvo ateşine maruz kalır kalmaz "Kapatmalı hu partiyi" diye feryata kalkışmak seçim savaşından da. demokratik usullerden de hiç anlamamak demektir.

Şurası bir gerçektir ki T. İ. P. hu seçimlere bir yenilik getirmiştir. Had yo konuşmalarını dinleyen aklı basında kimseler hemen farketmişlerdir ki söylenenler çok zaman en aşağı cinsinden demagojiden başka bir şey değildir ve T. İ. P. sözcüleri bir takım gerçekleri arzuladıkları istikamette çekip çevirerek son zamanların modası "Zavallı millet-Perişan memleket" edebiyatından başka bir şey yapmamaktadırlar. Bir yanda zenginler, vergi vermeyen yüksek kazanç sahipleri, diğer tarafta aç, sefil ve sırtına toplumun bütün yükleri yüklenmiş zümreler... T. t. P. bu temayı işlemekte ve fakirlerin oyunu istemektedir.

Ama, bunda ne vardır ki?. Çizilen levha, sosyalist deformasyonu hariç, bir belirli nisbet dahilinde türk toplumunda yok mudur? Mesela C. H. P. bu duruma, tıpkı T. İ. P. gibi, ama başka yoldan çare aramamakta mıdır? Sosyal adalet iştiyakımız bunun neticesi değil midir? T. İ. P. bu davaya bîr hal şekli söylüyor. Her şeyi devletleştirecekler — Genel Başkanları bundan bîr süre önce lütfen bakkallıkta aktarlığı özel teşebbüse bırakacakalarını vaad buyurmuştu!—. zenginden alıp fakîre verecekler, böylece memleketi güllük gülistanlık haline getirecekler... İnanan inanır, inandığı için de oyunu o kampanyaya verir. İnanmayan ise, ötekilerin söyledikleri hal şekline iltifat eder, oyunu da o istikamette kullanır.

Bir partiye hatta bir şahsa, organa no zaman musallat olunur, bilir misiniz? Dertlerimizin açık rejimle halledilpmeyeceğine. bizim demokrasinin bir maskaralık olduğuna herkesi inandırmaya çalıştığı, seçim sistemine inanmadığı ve üniformalı veya üniformasız bir dikta idaresi kurmaya milleti teşvik ettiği saman, bir. Dışarıyla münasebet ka--p bizi satmaya kalkıştığı zaman, iki. Bu ikinci-marifeti yapanların ortaya açıkça çıkmadıkları, bazen pırıl pırıl demokrasi aşığı, bazen koyu milliyetçi, bazen imanlı dindar, bazen pek aydın ilerici maskesini yüz lerine taktıkları, el altından gayret ve faaliyet gösterdikleri hiç kimsenin meçhulü değildir. Ama, onu meydana çıkarmakla görevli devlet teşkilatı vardır ve Türkiyede, dışardan gazel okuyan MacCarthy'Iere lüzum yoktur.

T.İ.P. konuşacaktır. T.İ.P. 'e karşı da konuşulacaktır ve onun hevesleri, felsefesinin esası, gemisinin yelkenleri kuzey rüzgârlarıyla şiştiği zaman kuzey rüzgârlarıyla şiştiği ve o etrafı kandırır da iktidara geçerse neler çekileceği söylenecektir. O söyleyecek, sen susacaksın. Neden? Tok öyle şey.. Ama, onu söyletmeyeceksin! O da yok..

Bir belirli kütleleri bir belirli demagoji avlardı. Şimdi, aynı kütleler bir başka demagojiyle avlanmak isteniliyor. Bundan dolayı kulaklar, kendilerinden sonra çıkan boynuza düşmandırlar. İstiyorlar ki, boynuz kesilsin.

Her halde boynuz, bundan dolayı kesilmeyecektir.

... ve zaten doğrusunu da ister seniz, birinci demagoji ikinciden bile sevimsizdir ya...

düzeltilmesi yolundaki gayretlerimizi Genel Merkez beğenmedi. Tüzük dedik, bize 'Biz tüzüğü rafa koyduk' diye cevap verdiler. Yeni İstanbul gasetesi mensubu büyük bir soğukkanlılıkla toplantıyı terketti.

Çağanın TİP e neden bu kadar geç intisap ettiği sorulduğunda Senatörün yüzünü bir hüzün kapladı ve :

"— Şahsi sebepler" dedi. Biraz daha kurcalanınca Çağa sözlerini yere indirip izah etti:

"— Eşim kalp hastasıydı. Politikayla uğraşmam kendisini üzüyordu. Ama geçen ayın 18 inde vefat etti. Artık bir manlim kalmadığı için TİP e intisapta gecikmedim..."

Çağa bunu, bir Japon intihar pilotunun edası içinde söyledi.

İşin bundan sonrası TİP Genel Başkanının izahatıyla geçti. Aybara TİP in kapatılıp kapatılmıyacağı sorulduğunda :

"— İnönünün demokrasi yolundaki samimiyetine inanıyoruz. Bu noktadan hareket edilirse. Anayasayı kapatmadan TİP i kapatamazlar" dedi.

TİP Genel Başkanı Türkiyede gerçek demokrasinin yerleşmesinin politikacıların gerçek yönleriyle ortaya çıkmasından sonra mümkün olabileceğini belirtti. TİP bu başarıya ulaşmıştı! Bir İkincisi, TİP, İdarecilerin halkın içinden çıkmasını sağlıyordu. Böylece TİP demokratik rejimin yerleşmesinde adetâ temel unsur haline geliyordu.

TİP Genel Başkanı olayları bir partinin kapatılması yönünden almıyor, TİP in radyo konuşmalarının yeni bir ses olduğunu belirterek tabiatiyle yadırganacağını söylüyordu Milli Mücadelenin de böyle yadırgandığını, sonra halkoyunda itibar gördüğünü söyleyen Aybar:

"— Bundan sonra bütün gücümüzü teşkilâtlanmaya verecek ve ilk Genel Seçimlere muhakkak katılacağız. Zira biliyorsunuz, Seçim Kanunu 15 ilde teşkilât kurulmasını emretmektedir. Aslında bizatihi bu kanun antidemokratiktir ya.. Zira 15 ilde teşkilâtlanmak demek büyük paralar demektir. Bu zenginin siyasi parti kurmasını, fakirin ise debelenip, çabalayıp, buna ulaşamamasını sağlıyor. Hal böyle olunca ortaya çıkan gerçeği görüyorsunuz. Ama ne yapıp yapıp bu 15 ili tamamlıyacagız" diyerek sözlerini bağladı.

Mehmet Ali Aybar

Dev aynasının önünde mi?

Basın toplantısını takip eden gün gazeteler, İstanbul Hukuk Fakültesi profesörlerinden İsmet Sungurbeyin T.İ.P.'e geçtiğini bildiriyorlardı.

Bir tatlısu kahramanının iflası

Osman Bölükbaşı

Bu seçimlerin kazançlısı, galibi kim olacaktır, o oylar sandıktan çıktığı zaman anlaşılacaktır. Ama seçim kampanyasının mağlûbu şimdiden belli olmuştur: Talihsiz Bölükbaşı.. 1961 seçim kampanyasında herkesten daha "eksantrik" konuştuğa için ilgi çeken ve bir çok kimseye "Ne adam, . yahu!'' dedirten, bunun neticesinde de hiç ümit etmediği kadar oy alan üst ad bu defa, eski defterleri yoklayan yahudi gibi bir deneme yapmış, fakat tam hezimetle işi bitirmiştir. Zira modası geçmiş "Bölükbaşı Demagojisi" bu sefer, yeni moda "T.İ.P. Demagojisi" önünde bütün yaldızını, cilasını, çekiciliğini kaybetmiş, bilinen bir laf kalabalığı olmaktan ile--i geçemeyerek herkesi esnetip durmuştur. Bundan dolayıdır ki, 1961 se--imlerinde Bölükbaşı konuşurken kahvelerde, kıraathanelerde, gecekondu semtlerinde açılan radyolar bu defa T.İ.P. sözcüleri mikrofon başındayken açılmış, buna mukabil Bölükbaşının gevrek sesi hoparlörlerden yükseldi sol, kapatılmıştır. Nitekim Millet Partisi, bu talihsizliğin tesirini mahalli seçimlerde alacağı oylarda görecektir.

Hani Allah verse de, yeni ve kati hezimetinden sonra zavallı Bölükbaşıcık gene kendisini uyku ilahesinin tatlı kolları arasına ebediyen bırakmaya kalkışmasa..

Plân

Zikir bir ama..

İki haftadan beri devam etmekte olan radyo propaganda konuşmalarında dikkati çeken husus, bütün siyasi partilerin bir noktada birleşmeleri oldu, Gerek Koalisyon Hükümetinin kanatlarını teşkil eden CHP, YTP ve CKMP, gerekse minyatür MP ile TİP ve hattâ "Plân yerine pilâv" sloganının fazlasıyla rağbet gördüğü AP, Plânın ve Plânlama Teşkilâtının önemine

her fırsatta işaret ettiler. Gerçi bu konuşmalardan bütün siyasi partilerin Planı aynı açıdan gördükleri ve aynı şekilde anladıkları mânası çıkarılamaz ama, bir yıllık bir icraattan sonra kalkınmanın plansız tahakkuk edemiyeceği gerçeği artık bütün politikacıların kafalarına yerleşmiş bulunmaktadır. Siyasi parti sözcülerinin bu sözleri doğrudan doğruya halkın kanaatinin bir ifadesidir. 1961 seçimlerinden bu yana ekonomik sahada hissedilen ilerleme, kredi ve iş hacmindeki gelişme, planın özel sektörü yokedeceği propagandasını tesirsiz bir silâh haline getirmiş ve bundan bir kaç ay öncesine kadar bu görüşün şampiyonluğunu yapan partiler tam bir tornistanla selâmeti hiç değilse zahiren plandan yana görünmekte bulmuşlardır. Bu başarıda şüphesiz en büyük pay, Devlet Planlama Teşkilâtına aittir. Başta Müsteşar Ziya Müezzinoğlu olmak üzere, bütün Plancılar hiçbir siyasi tesir altında kalmaksızın, teknik adam hüviyetlerinin gerektirdiği âzami titizlikle meselelerin üzerine eğilmişler Ve daha önce hazırlanmış bulunan 5 Yıllık Kalkınma Planının eksiksiz uygulanması için bütün güçlerini ortaya koymuşlardır. Bir yıl kadar süren son derece yoğun bir çalışma devresinin sonunda 1963 Uygulama Programı hazırlanmış, ilk altı aylık tatbikat sonuçları kesin bir rapor haline getirilmiş, bu sonuçlara dayanılarak 1964 Uygulama Programı tamamlanmış ve bir kopyası Konsorsiyuma sunulmuştur. Böylece, 1964 Bütçesinin programa göre hazırlanması da- Geçen yıl 1963 programı ancak bütçenin Mecliste kabulünden sonra tamamlanabilmiş ve bu sebeple tatbikatta hayli güçlüklerle karşılaşılmıştır - mümkün olabilecektir,

Düşman Kardeşler

Plânlı kalkınmanın ikinci adımını teşkil eden 1964 Yılı Programının hazırlanması Plâncılar için hiç de kolay olmadı. Ağustos başlarından Eylül ortalarına kadar devam eden Yüksek Plânlama Kurulundaki müzakereler sırasında programın özellikle finansman meselesi çözümü son derece çetin bir problem teşkil ediyor ve tatbiki için gerekli ek finansmanın miktarı hususunda görüş birliğine varmak bir türlü mümkün olmuyordu Plâncılar programın 1963 yılı ilk altı aylık uygulamasından elde ettikleri sonuçlara dayanarak bu miktarın 900 milyon lirayı bulacağını ileri sürüyorlar, Maliye Bakanlığı yetkilileri ise bir finansman açığını kabul etmekle beraber, bunun en fazla 300 milyon lira civarında olacağını iddia ediyorlardı. Önceleri her iki taraf da görüşlerinde ısrar ettiğinden müzakereler hayli sertleşmiş ve Plâncılar bazen "fazla iyimser", bazen de "servet düşmanı" olmakla itham edilmişlerdi. Ancak görüşmeler ilerledikçe hava kendiliğinden yumuşadı. Başbakan İsmet İnönünün de aracılığıyla her iki tarafın görüşlerini bir noktada birleştirmek mümkün oldu. Maliyeciler, Devlet Plânlama Teşkilâtının ileri sürdüğü 940 milyon liralık ek finansman ihtiyacını kabul etmiş, Plâncılar ise bu munzam gelirin kaynakları hakkındaki görüşlerinden makul ölçüler içinde bir fedakârlığa razı olmuşlardı. Böylece bir ay kadar devam eden müzakereler sonunda iki uç görüş bir potada kaynaştırılmış ve meseleye mutedil bir hal çaresi bulunmuş oluyordu.

Aslında anlaşmazlık iki teşekkül arasında periyodik olarak yılda iki defa tekrarlanan bir fikir tartışmasından başka birşey değildir. Tartışma, gerek Plâncıların, gerekse Maliyecilerin en iyi yolu bulma çabasından doğmaktadır. Nitekim haftanın başlarında Salı günü Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Ziya Müezzinoğlu, kendisiyle konuşan bir AKİS temsilcisine :

"— Biz birer teknik adam olarak hiç bir zaman optimist olamayız. Ama pesimist de değiliz. Biz sadece Besimist - Bu son terim Müezzinoğlunun buluşudur ve Plânlama uzmanlarından Besim Üstüneli kaydetmektedir - olabiliriz" dedi ve gülümseyerek sözlerine devam etti:

"— Müzakerelerin bu kadar uzamış olması Hükümetin samimiyetini gösterir. Program hiç üzerinde durulmadan iki günde kabul edilseydi Plânın tatbik edileceğinden şüpheye düşerdim."

Plânlama Dairesi başkanları bir arada
Paçalar sıvanırken

Rakamların dili

Bir girişten sonra başlıca beş bölüme ayrılan 1964 programına göre, önümüzdeki yıl Plânın tatbikinde daha çok geri kalmış bölgelerdeki sağlık, eğitim, yol, içme suyu gibi temel hizmetlere öncelik tanınacak ve yatırımların ağırlık merkezini tarım, kimya, petrol, enerji, turizm ve petro-kimya gibi sahaları teşkil edecektir.

Programda ana hedefler dört madde halinde ifade edilmektedir. Bunlar t

a) Ekonomiyi yüzde 7 oranında geliştirmek: Bu kalkınma hızı ekonominin genel dengesini, özellikle fiyat istikrarını bozmadan gerçekleştirilecek ve gayrisafi millî hasıla 58 milyar 700 milyon liradan 62 milyar 800 milyon liraya çıkarılacaktır.

b) Önümüzdeki yıl yapılacak yatırımlarla 300 bin işçiye iş imkânı sağlanacaktır.

c) Dış tediye dengesindeki 296 milyon dolarlık açık önümüzdeki yıl 280 milyon dolara indirilecektir.

d) Bölgeler arasındaki gelişme farklarını azaltmak ve çeşitli sosyal-ekonomik gruplar arasındaki sosyal adalet «dengesini gerçekleştirmek üzere gerekil tedbirler alınacaktır.

1964 Yılı Uygulama Programının en önemli kısmım yatırımlar ve sektör programları ile ilgili dördüncü bölüm teşkil etmektedir. Buna göre önümüzdeki yıl içinde 4 milyar 500 milyon lirası özel sektör ve 6 milyar 800 milyon lirası da kamu sektörüne ait olmak üzere 11 milyar 300 milyon liralık yatırım yapılacaktır. Böylece, geçen yıla nisbetle kamu yatırımlarında yüzde 21, özel sektör yatırımlarında ise yüzde 7 oranında bir artış görülmektedir. Ancak bu artışın özel sektöre ait olan kısmı daha çok konut yapımı ile ilgilidir ve bu husus yatırımların daha verimli alanlara yönelmesini isteyen Plâncıları kara kara düşündürmektedir. Bu konuda Devlet Planlama Teşkilâta yöneticileri endirekt yollan tercih etmekte, uygulanacak Dış ticaret, vergi, kredi politikalarıyla yatırımların, konut inşasından imalât sanayiine kaydırılabileceğini ileri sürmektedirler. Esasen 1964 programı zorlayıcı bir takım tedbirleri ihtiva etmekten çok özel sektöre yol gösterici bir rehber mahiyetindedir. Ayrıca geçen yıl gelir vergisinde imalât sanayii lehine yapılan değişikliklerin yanı sıra önümüzdeki yıl ithalât için bir yatırım kotası ihdas edilecek, iş adamlarına kredi kolaylıkları sağlanarak sanayi diğer yatırım sahalarına nazaran daha cazip hale getirilecektir.

Programın aksayan tek tarafını şimdilik finansman meselesi teşkil etmektedir. 940 milyon lirayı bulan munzam gelir ihtiyacının eldeki kaynaklardan temin edilmesi imkânsız olduğuna göre ya yeni vergilere gidilecek ya da DP den gelen bir alışkanlıkla bol keseden para basılacaktır. Enflâsyonla, bir bıçak sırtı kadar az farkı olan ikinci yol hiç bir zaman düşünülmediğine göre, geriye tek ihtimal kalmaktadır. O da şudur: Hangi isim altınca olursa olsun, yeni bir vergi!..

Ancak, bu konuda gerek Plancılar ve gerekse de Maliyeciler tek kelime dahi söylemek istememekte ve :

"— Mutlaka yeni bir vergi şart değil. Mevcut vergilerde yapılacak sistem değişiklikleri ile de bu gelir sağlanabilir" demektedirler.

Şimdilik bilinen tek şey, Plâncıların Gelir Vergisi üzerinde titizlikle durdukları ve özellikle Tarım Vergisinde bir reform istedikleridir.

Programın 250 milyon dolar bular dış finansman meselesi ise içinde bulunduğumuz ayın sonlarında Pariste yapılacak Konsorsiyum toplantısında ele alınacaktır.

Vicdan Muhasebesi

Kayseride bir lise müdürünün, öğrencilerinin eline "İslam ümmetindeniz" ibaresini verip onları Cumhuriyetin 40. yıldönümü törenine öyle iştirak ettirtmesi şiddetli hücumlar çekmiş bulunuyor. Buna hak vermemek imkânı yoktur. Lise müdürü evinde, yatağının başına bu dövizi asarsa hiç kimsenin bir şey söylemek hakkı olmaz. Bu fikri gazetelerde, dergilerde savunursa nihayet karşı kampın mensuplarıyla tartışmaya girişir, o söyler, öteki söyler, bir mutabakata ya varılır, ya varılmaz. Türkiye Cumhuriyeti, meselâ Pakistan gibi bir "Müslüman Cumhuriyet'» olmadığı ve laiklik esasına müstenit bulunduğu için toplumu ilzam eden bu çeşit çıkışların taraftar toplaması ne kadar kabilse mukavemet görmesi de aynı mabette tabiidir.

Ama, bir resmi törende "İslam ümmetindeniz" diye bir döviz kullanmak, eğer suç değilse, en azından densizliğin ta kendisidir ve her halde Milli Eğitim Bakanlığı gerekli takibatı yapacak, neticeden de umumi efkârı haberdar edecektir. Mesele, bizim islam ümmetinden olup olmamamız değildir. Bu noktada demagojiye yer vermemek, "Efendim, milletimiz kahir ekseriyetiyle müslüman değil midir?" sözüne iltifat etmemek lâzımdır. Amerika Cumhurbaşkanı her pazar kiliseye gider ama Amerikadaki bir resmi törende çocukların eline "Hazreti İsanın tayfalarıyız" diye dövizler sıkıştırıldığı ne duyulmuştur, ne işitilmiştir.

*

Bu hadisenin. Basında tartışmasını yapanlara şimdi lütfen bir göz atınız. Bir yanda sağcılar, böyle bir sözü söylemenin "Demokratik hürriyetler içinde" sayılması gerektiğini belirtiyorlar. Bir insan, islâm ümmetinden olduğumuzu niçin açıklayanlasın, hattâ toplumumuzun temelinin din olduğunu söyleyemesin diyorlar.

Peki, bu demokratiktir de bir partinin radyo sözcüsünün "İşçi kardeşim, ırgat kardeşim, dar gelirlim, küçük esnafım, topraksız köylüm, emeği ile geçinenler" diye hitap etmesi niçin antidemokratiktir?

Haa, sebep şudur: Sizin kendi fikrinizi söylemeniz, daima demokratik. Ama başkası, size karşıt olan fikrini söyledi mi, o hareket antidemokratiktir.

*

Bir yanda solcular. Onlar, ateş püskürenler safında. Ama kızgınlıkları, sadece böyle bir dövizin öğrencilerin eline verilmesine karşı değil. Toplum adına "İslam ümmeMndeniz" denilmesini yobazlık, gericilik, antidemokratik bir davranış sayıyorlar.

Fakat aynı kimseler bundan bir süre önce "Toplumun temeli dinsizlik olmalıdır" diye yazan ve bir başka çeşit düzeni savunduğu için mahkemeye düşen bir adamı var güçleriyle savunmuşlar, bunun nihayet bir "fikir söyleme" olduğunu belirtmişler, buna inanan bir kimsenin, bunu söylemeye niçin hakkı bulunmadığını sormuşlardı. "Demokrasi budur" diyorlardı. "Herkes, inancını söyleyebilecektir.'"

Sebep gene ayni: Sizin kendi fikrinizi söylemeniz, demokratiktir. Ama başkası, size karşıt olan fikrini söyledi mi o hareket antidemokratiktir.

*

Seçtiğimiz gerçek yolu. Od ucun bu samimiyetsizliği her gün biraz daha gün ışığına çıktığı için her gün biraz daha kolay buluyoruz ve o yolun yolcuları, bilhassa gene nesiller içinde her gün biraz daha fazla çoğalıyor. Zira bir aydın kafanın, aynı ucun iki konuda bu ölçüde bir tenakuza düşmesini tesbit etmemesine ve notunu ona göre vermemesine elbette ki imkân yoktur.

Atatürkün Dünya Tarihindeki Yeri

Halûk ÜLMAN

Ünlü amerikan düşünürlerinden James Bryce, bu yüzyılın başında yazdığı "İnsanlığın İleri ve Geri Milletleri Arasındaki Münasebetler" başlığını taşıyan bir yanda, sömürgeciliğin felsefesini yapmaya çalışarak şöyle diyordu : "Günümüzün en önemli ve aşikâr özelliği, bütün dünya milletlerini etkileyen bir gelişimin artık tamamlanmış olmasıdır. Bu gelişimin sonunda, bütün geri kalmış milletler, as ya da çok, ileri milletlerin üstünlüğünü, onlum bağlanmayı kabol etmiş bulunuyorlar."

Bu sözlerin üçerinden çeyrek yüzyıl bile geçmeden, gök gözlü, altın saçlı bir adam, Anadoluda yalnız kendi milletini değil bütün geri kalanı ülkeleri Bryce'ın bu amansız hükmünden kurtarmak için gecesini gündüzüne katacak ve Türkiyeyi, duaya devletleri içkide şeref yerine geçirecektir.

Gerçekten, bugün bütün düşünürlerin üzerinde birleştiği bir husus var: Çağımızın İnsanlığın gelişim tarihi bakımından en önemli özelliği, Afrika ve Asya devletlerinin Bryce'un sözlerini yaman bir bozguna, uğratan uyanışlarıdır. Bundan daha onbeş, yirmi yıl öncesine kadar uzun yüzyıllar süren karanlık bir uykunun içinde olan bu milletler, bugün birer birer sömürgelik boyunduruğundan kurtularak bağımsızlıklarım kazanıyorlar, devletler topluluğuna katılıyorlar. Bu durum yalnız dünyanın çehresini değiştirmekle kalmıyor, ayni zamanda büyük devletlerin dış politikalarına da önemli etkiler yapıyor! Çekirdekli silâhların alabildiğine gelişmesi iki dünya görüşü arasındaki çatışmanın savaş alanlarında çözülmesini önlediğine göre, bu çatışmanın kaderi, başarının hangi tarafta kalacağı, yeni devletlerin yapacakları seçime bağlanıyor. Bu bakımdan, ekonomik ve askeri güçleri ne olursa olsun, büyük devletler bu genç ülkeleri kendi yanlarına çekmek için görülmemiş bir çabalama içindeler.

Milletlerarası münasebetler alanında bugün açık seçik görülen bu gelişme, Bryce'ın sözlerinden de anlaşılacağı gibi, bundan kırk yıl önce düşünülemezdi. Birinci Dünya Savaşı sona erdiği zaman sömürgeci Avrupa bu savaşın tek kazançlısı olarak belirmiş, Asya ve Afrika milletleri eskisi gibi sömürge olmaya devam etmişlerdi. Yakın Doğunun durumuna gelince, zaten kapitülasyon ayrıcalıkları ve siyasi nüfuz yarışmalarıyla uzun bir süredenberi fiilen sömürgeleşurtlen Osmanlı İmparatorluğunun Anadolu toprakları üzerindeki parçası Sevres anlaşması ile hukuken de sömürge durumuna getiriliyordu. Geri kalan parçaları ise. savaşın başlamasıyla birlikte, tarihin gördüğü en zengin ganimet olarak kapışılıp paylaşılmıştı.

İşte Atatürk, dünya tarihine, tarih boyunca birçok İmparatorluklar kurmuş Türk milleti de dahil, bütün Asya ve Afrika milletlerinin böylesine haktan hukuktan yoksun bırakıldığı bir zamanda giriyor. Avrupa dışında kalan ülkeler için sömürge, ya da sığıntı olmak o kadar olağan bir durum olduğu için, o günlerde Osmanlı İmparatorluğuna bir kurtuluş yolu arayanların çoğu da, en kolay çara diye ya ingiliz himayesi altına girmeyi, ya da amerikan mandası altına konulmayı düşünüyorlardı. Oysa bütün Asya ve Afrika devletlerine örnek olacak bir tutumla, Atatürk, kurtuluş yolu olarak, "bir avuç türkün barındığı ata yurda üzerinde" milli egemenlik ilkesine dayanan, kayıtsız şartsız bağımsız bir türk devleti kurmayı'' kararlaştırmış ve bütün İstiklal Savaşı beyanca bu amaca ulaşmak için çalışmıştır.

Türkiyenin geri kalmış ülkelerin değişmez görünen alın yazısını değiştirmek için yaptığı çalışmalar, hiç şüphesiz, dünyada geniş akisler uyandırmış, önemli etkiler yaratmıştır. Hindli lider Nehru, Atatürkün ölüm yıldönümünde yolladığı bir mesajda, Türkiyenin İstiklal Savaşını İngilizler tarafından atıldığı hapishaneden ne kadar büyük bir heyecanla izlediğini, kazanılan zaferleri nasıl bütün arkadaşlarıyla birlikte kutladıklarım anlatıyor. Gerçekten, o sırada sömürge boyunduruğa altında bulunan bütün ülkeler, gözlerini heyecanla Türkiyenin mücadelesi üzerine çevirmişlerdi. Eğer Türkiye bu mücadeleden basan ile çıkarsa, kendi alın yazıları da değişecek, kaderleri gülecekti. Nitekim Atatürk de, daha 1922 yılında yaptığı bir konuşmada şöyle diyor :

"Türkiyenin bugünkü mücadelesinin yalnız Türkiyeye ait olmadığını... bir defa dana teyid etmek lüzumuna hissediyorum. Türkiyenin bugünkü mücadelesi yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha as kanlı olar ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye azim ve mühim bir gayret sarfediyor. Çünki müdafaa ettiği bütün mazlum milletlerin, bütün Şarları davasıdır ve bunu nihayete getirinceye kadar Türkiye Şark milletlerinin kendisiyle beraber yürüyeceğinden amindir. Türkiye şimdiye kadar mevcut tarih kitaplarının icabatını değil, tarihte hakiki icabatını yerine getirecektir. Filhakika, mevcut tarihlerin kaydettiği hadisat milletlerin hakiki efkar ve amali harekâtı değildir."

1933 yılında da, sanki bugünkü dünya durumunu o zamandan gayet açık bir şekilde görürmüşcesine, şunları söylemektedir:

"Bugün günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan, bütün Şark milletlerinin de uyanışını öyle görüyorum. İstiklâl ve hürriyetine kavuşacak olan çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşu, şüphesiz ki terakkiye ve refaha müteveccih vuku bulacaktır. Bu milletler bütün güçlere ve manilere rağmen muzaffer olacaklar ve kendilerini bekleyen istikbale ulaşacaklardır. Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerine hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir ahenk ve işbirliği çağı hâkim olacaktır."

Bu sözlerin 1933 yılında söylendiği dikkate alınırsa, Atatürkün büyüklüğünü bir kere dana hayranlıkla anlamamaya imkân yoktur. Tarsa, söylediği sözler bu kadar çabuk gerçekleşen başka bir insan daha kaydetmiyor.

Atatürkün türk tarihindeki yeri ölçüye gelir gibi değil. Bugün türkleri millet, Türkiyeyi vatan yapan ne varsa hepsinde Atatürkün ölçülemeyecek kadar büyük payı var. Bu yüce insanın dünya tarihi içindeki yerine gelince, bize kalırsa, bu yeri geri kalmış ülkelerin giriştikleri kurtuluş ve bağımsızlık mücadelelerinde aramak gerekir. Bu ülkelerin hemen hepsi, giriştikleri mücadelede başarıya ulaşmak için, Atatürkün çizdikleri yolun üzerinden yürümüşlerdir. Elindeki imkânların darlığına, araçların kıtlığına rağmen, sömürge durumuna düşmüş bir ülkeden milli egemenlik ilkesine dayanan bağımsız bir devlet kuran ilk milliyetçi önder Atatürktür.

Atatürkün devleti, bağımsızlığını yeni kazanan milletler arasındaki önceliği ve öncülüğü üle ne kadar övünse yeridir.

Odalar

Ağladı güldü, yerini buldu

Kuruluşundan bu yana geçen 82 yıl zarfında, bir kuyruklu yıldız gibi binadan binaya dolaşan İstanbul Ticaret Odası, eğer kısmet olursa bu sefer kendisi bir binaya sahip olabilecek...

İstanbul Ticâret Odası 1830 yılında "Cemiyeti Ticariye" ismi ile açılmıştır. Galatada Mehmet Ali Paşa hanında - bu han, son istimlâk cezbesinden kendisini kurtaramamıştır - faaliyete başlıyan Cemiyeti Ticariye, 1907 de Galatadaki Ünyon Hana, tekrar M. Ali Paşa Hanına, 1917 yılında da II. Vakıf Hana nakledilmiştir. Ticaret Odası şimdi çalıştığı IV. Vakıf Handaki binasına 1925 yılında geçmiştir. Demek ki, oda 40 yıldan beridir IV. Vakıf Handa faaliyette bulunmaktadır.

1960 yılından önce Belediyeden 4 3 milyon liraya satın alman Hal civarındaki arsanın kesin yeri ancak 27 Mayıstan sonra tespit edilebilmiştir. Bu tarihe kadar, Ticaret Odasının binasını nereye yapacağının tespiti Kabil olamamıştır.

2250 metrekarelik arsa; Halin yanındadır. Halicin en çürük yerlerinden biri olan arsanın üzerine inşaat yapılabilmesi için denizin ortasına kadar arazinin doldurulması icap etmektedir.

Bu suretle yapılacak masraflar sonunda arsanın metrekaresi 3350 lirayı' bulacaktır. Ancak şimdi, bu bölgede arazinin metrekaresi 5000 liraya kadar fiyat bulduğu için.' bu pahalılıktan kimse fazla ürkmemektedir.

Marta kadar hafriyatı devam edecek olan binanın inşaatı iki yılda bitecek denilmektedir ama, memleketimizde bu işlerin seyrini bilenler, Ticaret Odasının yeni binasına dört-beş yıldan önce giremiyeceğine kani bulunmaktadırlar.

7,5 milyon liraya çıkacak olan bina beş katlı olacak, beynelmilel kongrelerin yapılacağı salonlara kadar, her türlü ihtiyacı karşılayacak konfora sahip bulunacaktır.

Ticaret Odası binasından bahsederken. Ticaret Odalılar, "Ticaret Sarayı" denilmezse bayağı burkulmaktadırlar. Bundan da binalarının saray olmasından başka türlüsüne ticaret erbabının razı olamayacağı anlaşılmaktadır.

Yeni binasına geçince, esasen şimdiden başka bir istikamet almış olan Ticaret Odasının çalışmalarınla iş âlemi bakımından çok faydalı olacağı anlaşılmaktadır.

"Saray" da yeni çalışmalar

Eskiden Ticaret Odası denilince gündelik işleri yürüten bir yer akla gelirdi. İhracat için menşe şehadetnamesi vermek, ithalâtta fiyat kontrolü yapmak, firmaların tescil işlerim tamamlamak, kayıt sureti, imza tasdiki vermek Ticaret Odasının bellibaşlı - Bellibaşlı ne kelime! "Sadece" demek lâzım - yaptığı işlerdendi. Zamanla biraz biraz, yapılmaya başlanan ilmî çalışmalar, şimdi oda faaliyetlerinin belkemiğini teşkil eder hale gelmiştir.

Evvelâ Yönetim Kurulu toplantılarında sâdece prensip meselelerinin halli kararına varılmıştır. Bu suretle Odanın bütün işleri genel kâtiplik tarafından halledilir hale gelmiştir.

Günlük işlerden kurtulan Yönetim Kurulu da piyasanın ve memleker tin cidden ihtiyacı Olan komisyon çalışmalarına hız vermiştir.

Böylece, toplantılar bir disipline alınmış, çeşitli konularda raporlar hazırlanması faaliyeti hızlandırılmıştır.

Bilhasa çıkarılması gereken mevzuat konusundaki çalışmalara büyük bir önem verilmektedir.

Bîr mesele ortaya atılınca o konu hakkında bir komisyon kurulmakta, Bakanlıkta, Bakanlar Kurulunda, Meclis komisyonlarında ve nihayet Meclis Umumi Heyetinde - tabii o mazhariyete erişmiş kanun tasarısı bulmak kabil olursa! - mesele adım adım takip edilerek, memleketin ve piyasanın ihtiyacına en uygun hale gelmesi imkânları araştırılmaktadır.

Öte yandan, her ay sonunda bir heyet Ankaraya giderek oda Oda Bakanlıkları dolaşmakta ve çıkmayan konuları takip etmektedir.

Broşürler, raporlar

Bu faaliyetlere paralel olarak komisyon çalışmaları şaşılacak derecede fazla ve kaliteli eser yayınlanmasına yol açmış bulanmaktadır. Sadece 1962 yılı içinde on teknik broşür yayınlanmıştır. Bunların arasında:

— Gelir ve kurumlar vergilerinde yapılması gerekli tadilat,

— Su ürünleri kanun tasarısı hakkında Oda görüşü,

— 6224 sayılı yabancı sermaye kanunu hakkında tedbirler,

— 1961 - 63 yılları ortalama kâr hadleri nispetleri;

— Piyasa raporu,

— Ticaret Odasınca alınan ve riayeti mecburi mesleki kararlar,

— Oda faaliyetlerine ait rapor.

— Türk Vergi sistemi ile ilgili rapor ve Kaldor Raporu

— Gümrük Kanunu tasarısı hakkında muhtıra vardır.

1963 yılında henüz yıl sonu gelmemesine rağmen, faaliyet daha da geniş olmuş, şimdiye kadar 12 rapor yayınlanmıştır. Hepsi birbirinden önemli konulara temas eden raporlar şunlardır :

— Bölge lâboratuvarları tesisi ve kalite kontrolü,

— Ticaret Bakanına sunulan ve piyasa ihtiyaçlarını belirten muhtıra,

— Gelir ve kurumlar vergileri hakkındaki görüşler,

— İstanbulda döküm sanayii araştırması,

— Sosyal Sigortalar kanun tasarısı üzerinde yapılan çalışmalar.

— 2490 sayılı arttırma eksiltme, ihale kanunu,

— Genel vergi reformuna karşı yönetilen tenkitlere cevaplar,

— İnşaat malzemesi piyasası hakkında rapor,

— Nebatî yağlar piyasası hakkında rapor,

— Altı aylık faaliyet raporu,

— Marmara ve Trakya Bölgesi bağcılık ve şarapçılığı,

— Onuncu Kota çalışmaları...

Esasen dış ticaret konusunda kurulmuş olan bir komisyon çalışmalarına aralıksız devam etmekte, hem ithalât, hem ihracat konularını incelemektedir.

Bu konulardan başka 1963 yılı içinde ihraç mallarımızı genel olarak ele alan ve bu malların tanıtımını yapan bir rapor yayınlacaktır.

Bundan başka vergi sistemi ile kalkınmanın münasebetleri hakkında enteresan bir etüd de baskıya verilmiş durumdadır.

Bu neşriyatın daha da fazlalaşmaması için hiç bir sebep yoktur. Ancak, yayınların basılması için matbaa bulunamamaktadır. Bundan bir müddet önce Ticaret Odası matbaa kurmağa teşebbüs etmiş, fakat Oda Meclisindeki matbaacıların itirazı ile bu iş realite edilememişti. Ancak Odanın bir matbaaya sahip olması er geç tahakkuk edecektir. O zaman bu neşriyatın hiç olmazsa üç misline varacağı muhakkaktır.

Sınai Mamul İhracatı

Fasih İNAL

Haziranın sonlarına doğru Büyük Millet Meclisinden bir kanun çıktı. Ekonomik mevzuatın Mecliste kabul edilmesi bakımından cidden talihli olan bu kanun, mamüllerimize ihraç imkânı sağlamak için yapılacak vergi iadeleriyle ilgili olarak Bakanlar Kuruluna yetki vermekteydi.

Kanunun 27 Haziranda kabul edilmiş olmasına karşılık, mesele, bir hayli eskiye dayanmaktadır. AKİS'te de evvelce yazıldığı gibi, sınaî mamullerin ihraç edilerek memlekete döviz sağlanabilmesi için birçok memleketlerde yapıldığı gibi, alınan vergilerin iadesi gerekmektedir.

Bunu sağlamak için evvelce bir kanun çıkarılmış ve imalât esnasında alınan gider vergilerinin iadesi prensibi kabul olunmuştu. Fakat bu verginin iadesi o kadar muazzam, formalitelere dayanıyordu ki, sanayiciler ihracat yapmaktan vazgeçmeyi daha kârlı buluyorlardı.

Uzun çalışmalardan sonra - Burada bilhassa tekstilcilerin gösterdikleri faaliyeti belirtmek lâzımdır - nihayet 261 sayılı kanun kabul edildi.

Kanunda İhracatın sağlanabilmesi için ihraç fiyatlarındaki vergi, resim, harç ve benzeri tesisler icra eden sair mükellefiyetlere muaflık veya istisnalar koymağa veya iade suretiyle gerekli usûller ihdasına ve bu usûllerde değiştirmeler yapmağa Bakanlar Kurulu yetkili bulunmaktaydı. Bu konuda alınacak kararlar yayınlandıkları tarihte yürürlüğe girmekle beraber, üç ay içinde yasama organının tasdikine sunulacaktı.

Şimdi bu kanundan ne anlıyorsunuz?

Bizce, yasama organı aşağı yukarı demek ister ki, "Allah aşkına, sınai mamullerimizin ihracını sağlamak için ne lazımsa yapın. Tek, memlekete döviz gelsin. Yetki mi? Size istediğiniz yetkiyi veriyoruz. Alacağınız kararları da kabul etmeği şimdiden taahhüt ediyoruz."

Eh, bu kadar geniş yetkiyi verdikten sonra zannedersiniz ki eh kısa zamanda gerekli kararlar alınacak ve şakır şakır ihracat bağlıyacak - böyle zanneden ve ilerde risturndan istifade edeceğini umarak ihracat yapan birkaç sanayici şimdi dövünüp durmaktadır -. 27 Haziran, 27 Temmuz, 27 Ağustos, 27 Eylül, 27 Ekim... Aradan dört ay geçti. Bakanlar Kurulu bu konuyu görüşecek, gerekli tedbirleri alacak, yayınlayacak da, ihracat bağlıyacak re memleket döviz sıkıntısından kurtulacak... .

Ne diyelim bilmem ki?-

Tüccar kâtibi okulu

Bu faaliyetlerin yaraşıra, tacire Ticaret Odası tarafından yardımcı eleman yetiştirmek üzere bir meslek okulu kurulması için hazırlıklar ilerlemektedir.

Ortaokul mezunlarını alacak okul - kurs değil - tek kelime ile ifadesi gerekirse "tüccar kâtibi" yetiştirecektir. Piyasada, bunun ne muazzam bir ihtiyaç olduğu her türlü İzahtan uzaktır. Bankada bir akreditif nasıl açılır, gümrükte muamele nasıl takip edilir, muhasebe defteri nasıl tutulur? Bunun gibi ufak tefek ve hakikaten "kâtip" denilen adamlar tarafından yürütülen işler için şimdiye kadar personel yetiştiren bir müessese yoktu. Tacire yardımcı eleman yetiştirme meslek okulu bu ihtiyacı karşılayacak bir mahiyet arzetmektedir.

Bütün bu anlattıklarımız başka memleketlerde. Ticaret Odalarının yapmakta olduğu normal ve gündelik işlerdir. Fakat Türkiyede diğer vilayetlerdeki Ticaret Odalarının ne şekilde çalıştıkları gözönüne alınacak olursa, İstanbul Ticaret Odasının bu çalışma sistemi bayağı önem kazanmaktadır.

Odalar - yalnız ticaret ve sanayi o» dalan değil, mimar odaları, mühendis odaları, esnaf odaları- eğer çalışmalarını bu şekilde fikrî sahaya yöneltecek olurlarsa, hem Hükümetin ekonomik bakımdan faaliyetini kolaylaştıracaklar, hem de iş alemindeki geniş bir boşluğu kapatabileceklerdir.

Vietnam

Bir ipte çok cambaz

Aşağıda okuyacağınz yazı, bundan pek kısa bir zaman önce Vietnamda bulunmuş ve orada durumu yakından görmüş, en yetkili kimselerle görüşmüş bulunan Metin Toker tarafından kaleme alınmıştır. Metin Toker bu yazısında Saygondaki darbenin son gelişmelerini anlatıp incelediği gibi Vietnam için meselenin ne olduğunu da tamamile objektif ve hislerden uzak şekilde gözler önüne sermektedir,

Geçenlerde bir gün Saygonda, ayaklan kaypak kum üzerinde bulunan bir dev manzarası gösteren Diem İdaresini deviren askeri juntanın üç balından biri olan ve emrinde kuvvet alduğu için ilk günkü harekâta fiilen komuta eden General Tran Van Don bir basın toplantısında, yan lâtife follu şöyle dedi :

"— Ben 21 Ağustosta Diem'i kurtardım. 1 Kasımda onu alaşağı ettim. Yarın, Amerikaya karşı bir hareket yapıp yapmayacağımı hiç kimse bilemez."

General, Saygonun askeri komutam bulunuyordu. 21 Ağustosta bir takım kuvvetlerin darbe teşebbüsüne geçmek üzere oldukları öğrenilmiş, fakat Ordunun rejime sadık kalması üzerine Diem iktidarı bunun üstesinden gelmiş, Başkentte Sıkı Yönetim ilan edilmiş ve tevkifler yapılmıştır. 1 Kasım darbesinden sonra Millî Savunma Bakanlığına getirilen General Tran Van Don o basın toplantısında bu "şaka" yi yaparken Saygonun çok yerinde amerikalı genç askerler genç Vietnamlı kızlarla towist'lere başlamışlardı bile..

Diem'den ziyade kan koca Nhu'lar tarafından temsil edilen devrik idareye karşı yüreklerde beslenilen kin, nefret ve hiddetin ilk işaretleri Saygon sokaklarında gösterilmiştir ve Jandarktan ziyade bir isterik engisizyon rahibesini hatırlatan "Korkunç Yenge" tarafından koydurulan dans yasağı bundan dolayı ilk ayak altına alınan yasak olmuştur. Ama Diem rejimine karşı vaziyet alanlar, sadece dans meraklıları olmaktan çok uzaktır. Düşünmek lâzımdır ki darbeden beş gün önce, Vietnamın 26 Ekimde kutlanan Milli Bayramında, silâhlı birlikler Cumhurbaşkanı Diem'in önünden geçer ve bayraklarını indirmek suretiyle kendisini selâmlarlarken Şeref Tribününde, Ngo Biraderlerden bü yüğünün arkasında iri yan bir general oturmaktaydı. Bu general, Diem' in Askeri Müşaviri olan Minh idi ve Minh bugün askeri juntanın başı bulunmaktadır. Tıpkı Irakta, Nuri Essaidl deviren idare sırasında General Kasımın durumu gibi bir durum..

Diem'in, bırakınız halkı, ailesinin dışındaki kendi en yakınlarının dahi itimadım, desteğini kaybetmiş olduğu, prestijinin çok eksikliği, kardeşi Nhu' nun polis metodianyla ayakta durduğu ve bu haliyle komünistlere karşı savaşta basan şansını azalttığı tartışma kaldırmaz bir gerçektir. Ama şimdi, onun sahneden, çekilmesiyle meselelerin kendilerine kolaylıkla hâl yolu bulabileceğini sanmak tamamiyle-hayâldir. Zira komünist çetecilerin adedi İki, üç sene içinde üç binden otuz bine yükselmiştir ve bunlar Saygon şehrinin varoşlarında, hatta bazen içinde bile icra-i faaliyet edebilmektedirler.

Bir harbin stratejisi

Güney Vietnamın karşı karşıya bulunduğu tehlike, Korede olduğu gibi. Kuzey Vietnam kuvvetlerinin 17. Paraleldeki sının aşıp Güney topraklarına girmeleri, Güney Vietnam ordusunu yenip Saygondan denize dökmeleri ve kendi kızıl bayraklarım Gia Long sarayının damına çekmeleri değildir. Böyle bir teşebbüsün Koredekinden başka netice i vermeyeceğini Kuzey Vietnamın kurnaz Başkam Ho-Şi-Minh herkesten iyi bilmektedir. Ho-Şi-Minh'in, Pekin Hükümetiyle mutabık olarak ve çin, çek, rus silâhlarından faydalanarak yaptığı şudur: Güney Vietnama çeteciler sokmak, bunlarla bir iç mukavemet hareketi kurmak, Diem'e ve Diem'in tuttuğu ame-

Asıl Tehlike

Güney Vietnamda, bundan sonra ihtilal olmaması lâzımdır. Zira bir yandan Diem'in, bir yandan amerikalıların ihtiyatsızlığı memleketi öyle bir noktaya getirmiştir ki bundan sonraki ayaklanma mutlaka amerikan aleyhtan, hattâ milliyetçilik kisvesini taşıyacak bir kızıl sokak darbesi olacaktır. Bunu, herkesten iyi komünistlerin bildiklerinde hiç kimsenin şüphesi olmamak gerekir.

Bunu önlemek nasıl kaabil olacaktır? Bunu önlemenin yolu "Amerikanın Mevcutiyeti"nin Vietnamda en as belirli şekilde bulunmasıdır. "Amerikanın Mevcudiyeti" nin en as belirli şekilde bulunması ise, Diem'i deviren darbenin hemen ikinci günü Saygon kabarelerinde, kollarının arasına aldıkları Vietnamlı kızlarla yanakyanağa danseden amerikan askerlerinin resimlerinin yayınlanması değildir. Bu resimler bütün Uzak Doğu gazetelerinde çıkmıştır ve Diem Rejiminin en amansız muhaliflerinin üzerinde bile soğuk duş tesiri yapmıştır. Şimdi çok kimse, belki haksız, belki haklı "ihtilal bunun için mi oldu?" diye sormaktan kendisini alamamaktadır.

Bir takım milletlerle temas etmek, onları anlamak "takt" isteyen bir iştir. Bilhassa Avrupanın doğusunda kalan kıtalarda amerikalıların bunu bildiklerini söylemek zordur. Hattâ amerikalılar bundan dolayı Fransa, İngiltere gibi memleketlerde bile kendilerine düşmanlar bulmak meharetini göstermişlerdir.

Amerika, kaçık Bayan Nhu'nun temsilcisi olduğu bir amerikan aleyhtarı cereyanı Vietnamda, silâh kullandırarak bu defa altetmiştir. Ama bu, bir kere patlayan bir bombadır. Bur ikinci bomba patlarsa onun tesir sahası ve fitili değişik olur.

Halbuki Vietnamın Batı Bloku içinde kalması, Güney ve Uzak Doğu Asya için kaçınılmaz bir zarurettir.

rikalalara rahat vermemek, halkı tedirgin edip karşı koyanları öldürmek, işkence yapmak, bu suretle komünü hakimiyetini sübversiyon yoluyla gerçekleştirmek. Ho-Si-Minh'in kanaatince. Diem rejimi bu gayretler sonun da ayakta kalamaz hale gelince Güney Vietnam olmuş bir armut gibi komünizmin ağzına düşecektir. Bunun için Kuzey Vietnam Hükümeti, gerilla harbinin teorisyen olan Mao-Çe-Tung'un meşhur kitabında tarif ettiği tarzda çetecilerini harekete geçirmiştir.

Hindiçini gibi bir ülkede gerilla harbinin hususiyet' leri ve bundan doğan tarifsiz güçlükleri vardır. Çetecieri komünisttirler, ama aynı zamanda memleketin insanla rıdır. Fizikleri aynıdır, dilleri aynıdır, giyinişleri aynıdır. Bunları,, girdikleri köylerde öteki kimselerden ayırma imkânı yoktur. Bunların çeşitli yerlerde yatakları vardır. Oralara gidip beslenmekte, elbise ve malzeme tedarik etmekte, sonra baskınlar için oralardan ayrılmaktadırlar. Kim Hükümete bağlıdır, kim Viet Cong -komünist çetecilere verilen isim budur- mensubudur, bunu bulup çıkarmak kabil değildir.

Nitekim 1942 ile 1945 yıllan arasında Japonlar, 1941 ile 1954 yılları arasında fransızlar bu savaşın ne belâlı bir savaş olduğunu görüp anlamışlar ve sonra da tutunamayıp kaçmışlardır. Fransızların Dien-bien-Fu'da uğradıkları hezimet Vietnamlılar tarafından böyle gerçekleştirilmiştir.

Diem ve Nbu ile amerikalılar arasındaki ihtilâfın büyük nisbetteki konusu bu harbin nasıl yürütüleceği olmuştur. Buna kimin komuta edeceği tartışılmıştır. Amerikalılar 16 bin asker göndermişlerdir ve Vietnamda sarfettikleri para günde birbuçuk milyon dolardır. Amerikan askerleri, gerçi "müşavir" sıfatını taşımaktadırlar, onun için ayrı birlikleri yoktur. Ama Viet Cong, Hükümet kıtalarını tuzağa düşürdü mü, amerikalı ile Vietnamlı

Vietnamda stratejik köyler ve Vietnamlı Komünist çetecilerin öldürdüğü köylüler

İçinde herkesin tuzu olan çorba

ayırması yapmamakta, hepsinin icabına bakmaktadır. Amerikalıların kırılmaya başlaması Amerikada reaksiyon uyandırmakta gecikmemiştir. Halbuki Vietnamlılar ve bilhassa Nhu, gerilla harbini en iyi kendilerinin bildikleri tezini savunmaktaydılar.

"Stratejik Köyler" denilen teşekküller bu garip ve çetin harbin bir icabı olarak kurulmuştur.

Stratejik köyler .

Vietnamlılar bütün bölgelerde bir kaç köyü bir köy halinde birleştir-

Ancak Nhu, Stratejik Köyleri aynı zamanda müstakbel Vietnam Toplumunun da çekirdeği gözüyle görmüş ve bunları o istikamette organize etmeye koyulmuştur. Dış görünüş itibariyle her şey son derece demokratiktir. Seçimle bir muhtar ve ihtiyar heyeti başa geçmekte, köyün idaresini onlar yürütmektedirler. Köylüler kendi aralarında komünistleri tespit ve köyde onları tecrit etmektedirler. Bunlar daha sonra, bir takım Terbiye Merkezlerine sevkedilmekte. Demokrasiye ve Hürriyete bağlı örnek Vietnamlılar haline getirilmektedirler! Bunu Nhu, Gia Long sarayındaki çalışma odasında, iki saate yakın süren bir konuşma esnasında bu mecmuanın muharririne anlatmıştır. Bu mecmuanın muharririne, Dalat yakınında böyle bir köy de gezdirilmiştir. Vietnamca konuşmayan insanların yaşadıkları bu Köyde bu mecmuanın muharriri, ingilizce

Mao-Çe-Tung Kuzey Vietnamlı lider Ho-Şi-Minh ile birlikte
İdeal arkadaşları

mişler, bunların etrafına çapraş karıklar koymuşlar, kaplana karşı korur gibi Viet Cong'a karşı korumaya çalışmışlardır. Hedef, çetecilerin halkla temasım kesmektir. Çeteciler köylerden beslenmek İmkanını kaybedince savaş kudretlerini de yitireceklerdir. Nitekim Stratejik Köyler kampanyası iyi neticeler vermiş, çok çeteci aç ve bitap halde Hükümet kuvvetlerinin eline düşmüştür.

"Happy birthday to you" şarkısını söyleyen, sıraya dizilmiş çocuklar tarafından karşılanmış, parlak nutuklar verilmiş, öteki köylülerden farklı —sık— elbiseler giyen muhtar tarafından ağırlanmış, bir de "Viet Cong hücumunda bu köy kendisini nasıl savunacaktır?" temalı gösteri yapılmıştır.

Nhu'nun iddiasının aksine. Stratejik Köyler bir klâsik tek parti idaresi içinde düzenlenen köylerdir. Muhtar

ve ihtiyar heyetleri seçimle değil, tayinle işbaşına getirilmekte, sonra oralarda Diem İdaresinin emirlerini tatbik etmektedirler. "Komünist avı" sadece komünistlere karşı değil, muhaliflere karşı da yürütülmektedir. Terbiye Merkezleri ise birer tecrit Kampından çok farklı değildir.

Ancak, Vietnamı biraz tanıyanlar için Devletin bu yoldan başka bir yol tutularak kurulamayacağı da açıktır. Sistemdeki hata, Nhu'nun metodlarıdır ve mübalağanın eseridir. Bu metodlar Stratejik Köyleri tek partili sistemden uzaklaştırmakta ve bir feodalite sistemine götürmektedir. A-

General Duong Van Minh
Çetin imtihan

ma, işin ruhu doğrudur. Ola Long sarayında Nhu'ya itiraz edilip te söylediklerinin gerçeklere pek uymadığı belirtildiğinde, Vietnamda mis gibi bir tek parti devletinin kurulmakta olduğu söylenildiğinde ve bunun açıkça niçin ilan edilmeyip te kimsenin inanamayacağı bir demokratik sistemden bahsedildiği sorulduğunda Nhu'nun verdiği cevap şu olmuştur :

"—Amerikalılar anlamıyorlar ki.. Bir demokrasidir tutturmuşlar, bize yardıma olmuyorlar."

Bunda gerçek payı vardır. Bu yüzdendir ki şimdi Vietnamda her şey, Amerikanın meselâ Stratejik Köyler gibi bir sistemi demokrasi hayaline kapılmadan, ama aşırılıklarından, kötülüklerinden ve idarecilerinin suiistimallerinden kurtararak yürütüp yttrütemeyeceğine, komünizme karşı savaşı Vietnamlıların meselesi olarak ortaya koyup kendisini ön plândan çekip çekemeyeceğine ve çoğu fransız tesirinde yetişmiş yeni kudret sahibi generallere akıl yoluyla hakim olup olamayacağına bağlı bulunmaktadır.

Niçin Riyakârlık?

Vietnamdaki Hükümet Darbesiyle Amerikanın bir ilişiği olmadığı iddiasına karşı en gürültülü kahkahalar Amerikanın kendi basınından yükselmiş bulunuyor. Meşhur Time Mecmuası, sert bir dille kaleme aldığı yazısında bu riyakârlığı yermekte ve gerçekleri saklamaya kalkışmanın hiç bir netice vermeyeceğini söylemektedir. Dünya hasmında da, Amerikadan fazla amerikalı çevreler hariç, hiç kimse resmi Washington görüşüne itibar etmemiş ve Diem Rejiminin başına gelende doğrudan doğruya Amerikayı ilgili görmüştür.

Amerikanın zaman zaman bazı memleketlerde, sırtım kendisine dayamış kötü iktidarların devrilmesinde rol oynadığı söylenmiştir, yazılmıştır. Verilmesinden hoşlanılan misaller arasında Nuri Essait, Syngman Rhee ve Menderes rejimleri vardır. Musaddıka karşı İranda Şahın kazandığı galebede de amerikan gizli teşkilâtının payından bahsedilmiştir. Bunların ilk üçündeki mübalâğa çoktur. Iraktaki darbe, Nuri Essaide karşı olduklarından Amerikaya karşı da vaziyet, almış olan zümreler tarafından yapılmıştır. Korede Amerika Syngman Rhhe'yi devrilmekten kurtarmak için çok çalışmıştır. Türkiyedeki hadisede amerikan parmağını aramak, öküz altında buzağı aramaktan fazla farklı değildir. 1960 İlkbaharını Antrede yaşamış amerikanlardan en aldı başında olanların, bir ihtilalin gelmekte olduğunu gördükleri doğrudur ama başta Büyük Elçi unutulmaz Fletcher Warren, başka çok amerikalının da bunu hayâl sandıkları ve hiç beklemedikleri bilinmektedir. Her halde, gizli-acık bir amerikan servisiyle Türkiyedeki ihtilalci kuvvetler arasında 27 Mayıstan önce bir işbirliği, hattâ bir temas olmuş değildir. Böyle bir teması daha sonra ihtilal teşebbüsüne girişmek isteyen bazı maceracılar aramışlar, bulmuşlar, fakat bilindiği gün hevesleri kursaklarında kalmış ve kudretleri suyu ters akıtmaya yetmemiştir. İrana gelince, parayla harekete geçirilmiş bir takım kuvvetlere "mukabil para"nın amerikan kaynaklarından temin edilmiş olması çok şaşırtıcı sayılmayabilir.

Ama Vietnarada olup bitenler, bu misallerle hiç bir şekilde alâkalı değildir. Saygondaki darbe, üstü pek az kapalı bir amerikan teşebbüsüdür ve amerikan gizli servis mensuplarının ordunun başındaki generallerle temas halinde oldukları, onları en azından teşvik ettikleri, işlerini kolaylaştırdıkları, Amerika düşmanı haline -süratle gelmekte olan Nhu ile Diem'i devirttikleri "kör kör, parmağım gözüne" bir gerçekten ibarettir. Hundaki hata payı ile basiret payı, hadiselerin bundan sonra alacağı şekil tarafından tayin edilecektir. Her halde, hu hususta kuvvetli şüpheler muhafasa etmek fazla bir karamsarlık sayılmamalıdır. Zira, bütün söylenenlerin aksine, Diem'in bu şekilde gidişiyle Vietnamda —amerikalıların tabiriyle- bir "vacuum=boşluk"un teşekkül ettiği muhakkaktır. Bu boşluğu doldurabilmek Amerikadan, maalesef takatinin üstünde gözüken bir meharet isteyecektir ki Saygondaki darbeyi izaha yelteniş tarzı Washington'un bir takını milletlerin hislerini ve dünya umumi efkârım, hattâ kendi basınım pek iyi anlamadığım bir defa daha ispat etmiştir. Anglo-saksonlar "Honesty is the best policy = En iyi politika doğruluktur" derler. Hele, adeta, suça köşk içinde cereyan etmiş hadiselerde...

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Yunanistan

Güven vermeyen çoğunluk

Şu satırların yazıldığı sıralarda, Yunanistanda. uzun boylu, ince bıyıklı yetmişlik bir politikacı kurmak üzere olduğu hükümete güven oyu verecek insan arıyor. Bu politikacının adı George Papandreu'dur ve gecen hafta sonu yapılan seçimlerde punan halkı, bu yetmişlik kurdun partisine 140 sandalye kazandırmıştır. Oysa 300 üyelik Yunan Meclisinde, kuracağı hükümete güven oyu sağlayabilmek için ihtiyar Papandreu'nun en az 11 oya daha ihtiyacı vardır.

Doğrusu, Papandreu'nun Merkez Partilsri Birliğinin yapılan seçimlerde bu kadar sandalye kazanması bile umulduğundan büyük bir başarı olmuştur. Bütün siyasî gözlemciler, seçimlere giden günlerde, eski başbakan Karamanlısın Radikal Milli Birlik Partisinin az da olsa bir hükümet kurmaya yetecek çoğunlukla seçimi alacağını, sanıyorlardı. Bizzat Karamanlis de buna inanıyor olmalı ki, bundan bir süre önce, eğer seçimleri kaybederse siyaseti bırakacağun, hattâ Yunanistandan ayrılacağını açıklamıştı. Fakat evdeki hesap çarşıya uymamış, Karamanlis sekiz yıllık iktidarı elden kaçırmıştır. Söylediğine göre, eğer bugün halâ Yunanistanda duruyorsa, bu, yakın dostlarının ısrarlı ricalarına dayanamadığı içindir!

Birbirine benzer partiler

Yapılan seçimler onunda sekiz yıllık iktidara kaybettiği gibi kırk yıllık vatanından ayrılmak tehlikesi de atlatan Karamanlis, işin aslına bakılırsa, eğer muhalefetin yaptığı hücumlara göğüs germesini becerebilseydi, bir süre daha iktidarda kalacaktı. Gerçekten, ton yunan seçimleri 1961 yılında yapılmıştı, yani seçimlerin yenilenmesine Saha normal olarak iki yıl vardı. Fakat muhalefet partileri Karamanlisin bu seçimler sırasında yüzde 52'lik çoğunluğu ancak baskı gücü ile kazandığını, seçimlere hile karıştığını ileri sürerek amansız bir kampanya açınca, Karamanlis buna ancak birbuçuk yıl dayanabilmiştir.

Bilindiği gibi. geçen haftanın sonunda yapılan yunan seçimlerine dört parti katılmıştır. Bunların birincisi Karamanlisin sağcı Radikal Millî Birlik Partisi, ikincisi Papandreu'nun Merkez Partileri Birliği, üçüncüsü Merkezdesin ilerici Partisi, dördüncüsü de komünist ğilimli Solcu Demokratik Cephedir.

Karamanlis
Arrivederci

İsimleri ve programlan görünüşte birbirinden ne kadar ayrı olursa olsun, ilk üç parti tutum ve amaçları bakımından birbirinden hiç de ayrı değildir. Bu partileri birbirinden asıl ayıran, kurucuları arasındaki siyasî çekişme ve geçimsizliklerdir. Nitekim bundan daha oniki yıl öncesine kadar her üç partinin lideri de aynı saflarda yer alıyorlardı, bugün şiddetli bir geçimsizlik içindedirler. Koca seçim kampanyası sırasında hiçbir olmuş program ortaya koymamışlar, bol bol birbirlerine hücum eden konuşmalar yapmakla yetinmişlerdir. Ortada en çok dönen söz, "ben ondan daha iyi. yaparım" parolası olmuştur.

Solcu Demokratik Cepheye gelince, onun durumu diğerlerinden ayrıdır. Komünist Partisi Yunanistanda kanundışı edilince onun yerini almak üzere kurulan bu Cephe, açık bir şekilde, aşırı bir devletçilik düzeniyle dış politikada kesin tarafsızlığı savunmaktadır.

Seçim sonucunun anlamı

Geçen hafta sonu yapılan seçimler yunan seçmenlerinden yarıya yakınının şimdi Papandreu'nun Merkez Partileri Birliğini desteklediğini gösteriyor. Daha doğrusu, artık Karamanlis idaresinden bıkanlar oylarını bu partiye vermişlerdir. Merkez Partileri Birliğinin kazandığı 140 sandalyeye karşılık Radikal Millî Birlik Partisinin 129 sandalye ile yetinmek zorunda kalmasının başlıca sebebi, yunan halkında beliren bu bıkkınlıktır. Yunanlılar, muhalefet partilerinin bu konuda göklere çıkardığı gürültüye uyarak, fazla uzun süren bir iktidarın —tıpkı Türkiyedeki Menderes örneği gibi— sonunda Karamanlisin diktatörlüğüyle bitmesinden korkmuştur. Fakat Karamanlis Menderesten akıllı çıkarak şiddete gideceğine halkın hakemliğine başvurmak yolunu tutmuştur. Bu bakımdan, Sezarın hakkım Sezara vermek, Karamanlisin tulumunu kutlamak gerekir.

Eski Başbakanı koltuğundan eden İkinci etken de, iktisadi durumdur. Karamanlis idaresinde yunan halkının hayat Seviyesi-büyük bir yükselme göstermiş, İnsan başına gelir çoğalmıştır. Fakat bu çoğalma önemli bir enflâsyonla elele yürüdüğü için dar gelirliler durumu hoşnutsuzlukla karşılamışlardır. Diğer yandan, artan hayat pahallılığına karşılık tarım maddeleri değerlerinin düşük kalması da. tarımla uğraşanların çoğunluğunu Karamanlise karşı getirmiştir. Oysa tarım bölgeleri, şimdiye kadar, oylarını Karamanlis için kullanıyorlardı.

Şimdi ne olacak ?

Seçimlerin önemli sonuçlarından biri de son iki seçimdir oyları donmuş görünen Solcu Demokratik Cephenin, Meclisteki sandalye sayısını yirmiden

otuza yükseltmiş olmasıdır. Diğer partilerin bir şahsiyet kavgasına girmelini, sosyal ve iktisadi meseleler üzerine eğilecekleri yerde birbirleriyle uğraşmalarını beğenmeyen aydınların bir kısmı, daha uygun bir fikir partilinin yokluğunda, oylarını Solcu Demokratik Cepheye vermişlerdir. Buna karşılık İlerici Parti adını taşıdığı halde sağın biraz berisinde olan kuruluş ise bir sandalyeden başka birşey kazanamamıştır.

Görüldüğü gibi, yunan halkı, Papandreu'ya Yunan Meclisinde ,tek basına çoğunluğu sağlayacak kadar sandalye vermemiştir. Yunan Kralı tarafından hükümeti kurmakla görevlendirilen Papandreu şimdi bu çoğunluğa nereden bulacağını düşünüyor. Gerçi Solcu Demokratik Cephe yapılacak ilk oylamada Papandreu hükümetine güvenini vereceğini söylemiştir ama, Başbakan solcuların desteğiyle işbaşında durmaktansa yeni seçimlere gitmeyi daha uygun bulduğunu açıklıyor. Papandreu'nun bütün ümidi, yapılacak oylama sırasında, Karamanlisin partisinden bazı milletvekillerinin çekimser kalması, hattâ bazılarının da oradan ayrılarak kendi partisine katılmasıdır. Fakat bütün bunlar iyimser bir dilek olmadan öteye gidemiyor. Bu dilek ilk oylamada gerçekleşse bile, Papandreu hükümeti böyle kaypak bir çoğunluğa güvenerek uzun süre işbaşında duramaz, kendisi için daha devamlı ve güvenilir bir çoğunluk bulmak zorundadır.

Papandreu, ilk sınavını, 11 Aralık günü yapılacak güven oylamasında verecektir. Fakat bu sınavı geçse de, adım başında yeni güçlüklerle karşılaşacaktır.

Kıbrıs Rumlarının Yanlış Hesabı

Zürih ve Londra andlaşmalarını imzalayan Karamanlisin seçimleri kaybetmesinden sonra Kıbrıs ramlarında Yunanistanlı birleşmek konusunda yeni limitler belirdiği anlaşılıyor. Son gelen haberlere göre, Anayasada bu birleşmeye engel olacak maddelerin değiştirilmesi için yeni bir kampanya açılmak üzeredir. Bu kampanyayı bütün ada ramlarına yaymak için Temsilciler Meclisindeki ram üyeler istifa etmeyi ve böylece, yani seçimlere gidilmesini sağlamayı düşünmektedirler. Kolayca tahmin edilebileceği gibi, Makarios gene bütün tertiplerin başındadır.

Usun yıllar Doğu Akdenizde bir yara gibi işleyen Kıbrıs meselesi bundan beş yıl önce bir çözüm yoluna bağlandığı zaman, Türkiye ve Yunanistanla birlikte bütün Batılılar da derin bir nefes almışlardı. Eğer yeni Yunan hükümeti talihsiz bir davranışla bu yarayı yeniden deşerse, gene bütün Batı dünyasının korkulu rüyalar görmeye başlayacağına şüphe edilmemelidir. Ortada büyük fayda bulunan gerçek şudur: Kıbrıs Türklerinin yunan egemenliği altına girmemek yolundaki haklı direnişleri, artık türk kamu oyuna malolmuştur ve türk kamu oyunun büyük tepkisi görülmeden işi bir olup-bittiye getirtmek imkânsızdır. İş başında olan hiçbir Türk hükümeti, kamu oyunun bu eğilimini bilmezlikten gelemez, Kıbrıs statüsünde yapılacak bir değişikliğe göz yumamaz.

Bu gerçek gün gibi ortadayken, başında ister Karamanlis, ister Papandreu, isterse bir başkası Olsun, hiçbir Yunan hükümeti de Türkiye ile bağlarını son derece kötüleştirmeden Kıbrıs ramlarının isteklerini benimsemeyi göze alamaz. Yunanistanın Kıbrısı kendine katmak için yapacağı en ufak bir hareket, Türkiye ile Yunanistan arasındaki bağları bir daha kolay kolay kurulamayacak şekilde koparır. Bu kopma ne şekilde belirir, ne kadar kötüye gider, orası şimdiden bilinemez, fakat herhalde Türkiye İle Yunanistan arasında çıkacak bir anlaşmazlık, nerede durursa dursun, Batı dünyasının başım fena halde ağrıtır.

Kıbrıs ramlarının yanlış hesabı, üzerinde yaşadıkları adayı dört tarafı suyla çevrili görüp kendilerini dünyanın gerçeklerinden uzak sanmalarıdır. Kıbrısın devlet olarak izlediği tarafsızlık politikası, ona, başını devekuşu gibi kumlara gömüp diğer devletlerin, özellikle komşusu Türkiyenin çıkarlarına taban tabana aykırı davranışlarda bulunmak hakkım vermez. Yunanistandaki bir hükümet değişikliğini fırsat bilip gürültü çıkarmak, dostça yaşamakta sayısız faydaları olan Türkiye ve Yunanistanı karşı karşıya getirmek, Kıbrıs ramlarına faydadan çok, sarar getirir. Kıbrıs randan, Batı dünyasının selâmeti için, bu nokta üzerinde çok düşünmek sorundadırlar.

Yunan hükümetinin durumuna gelince, Dışişleri Bakanlığım yüklenen Venizelosun Türk-Yunan dostluğunun anlamım herkesten iyi bildiğine şüphe edilemez. Bu bakımdan yunan hariciyesi, yol yakınken Kıbrıs ramlarının Türkiye ile Yunanistan arasındaki bağları tehlikeye atacak davranışlarını kesin olarak ümitsizliğe düşürecek türden bir bildiride bulunmalıdır. Eğer Yunanistan Kıbrıs ramlarının ümitlerini kurnaz ve onlar da Yunanistana güvenip boylarından büyük işlere girişecek olurlarsa, Batılı devletler o kadar önem verdikleri Doğu Akdenizde suların bulanmasından herhalde memnunluk duymayacaklardır.

SOSYAL HAYAT

Oyunlar

Makinenin günahı

Geride bıraktığımız hafta içinde İstanbulda, Belediye Başkanı adaylarını, seçim propagandaları kadar meşgul eden bir konu da, atılan 26 kuruşluklarla tatlı sesler çıkararak işleyen rulet makineleri oldu. Emniyet Müdürlüğü ile vatandaşlar arasında cereyan edip, sonunda mahkemeye intikal eden olay süratle sonuçlanmıyacak olursa, Belediye Başkanı seçilecek kişinin başına belâ olacaktır.

Herşey, Altında Mahkemesinin bir karan ile başladı. İçişleri Bakanlığının 1 9 6 2 yılında aldığı bir karar ve teşkilâtına gönderdiği bir tamimde. Türkiyede kullanılmaya başlanılan rulet makinelerinin kumar aleti sayıldığı ve yasak edilmesi gerektiği belirtiliyordu. Emniyet müdürleri, tamimi titizlikle uygulama kararına Vardılar. Ancak bu sırada bir kahvehanede yakalanan oyun makinesinin kumar âleti olup olmadığı hususu mahkemece tetkik konusu oldu. Platin Doğan adındaki bir vatandaşa ait olan makine üzerinde incelemeler yapıldı. Mahkeme bunun bir bilirkişi tarafından incelenmesini uygun gördü. Emniyet Teşkilâtında görevli Polis Enstitüsü riminelâstik uzmanı Raşit Tavaş bilirkişi olarak meseleyi tetkike koyuldu.

Uzmanın karan, âlet sahibinin lehine oldu. Uzman, işe 25 kuruşla başlandığından, âletin kumar âleti sayılamıyacağını iddia ediyordu. Mahkeme tabiatıyla bilirkişinin kanaatine uydu ve olayı bu yönden tetkikle, makinenin kumar âleti olmadığı kanaatini izhar etti. Böylece Ankarada bu âletler yavaş yavaş yayıldı ve hemen hemen her kahvede, her otel holünde görülmeğe başladı.

Platin Doğan iyi bir iş adamıydı. Bu gibi işlerin en uygun pazarının İstanbul olduğundan şüphesi yoktu. İlk iş olarak İstanbula el attı. Elinde bir mahkeme karan vardı. Emniyetin bütün iddiaları bu karar karşısında pes diyecekti. Emniyetin bu tereddüdü, ilk anlarda Platin Doğanın büyük çapta işine yaradı ve makineler büyük bir hızla İstanbulun bilinen semtlerinde yerleşmeye başladı. Ancak, okul çağındaki çocukların velileri bu işten son derece endişe duymağa başladıkları için istilânın ömrü uzun sürmedi. Veliler derhal İstanbul Valiliğine başvurdular. Okul-Aile birlikleri, Vali Akıya, gerekçe olarak, küçük çocukların kumara alıştığını ve okuldan bu yüzden kaçmakta olduklarını belirttiler.

Akı İller idaresinin kendisine tanıdığı yetkiye dayanarak, konudaki özel durumu gözönüne alıp, oyun makinelerinin İstanbul hudutları dahilinde kullanılmasını yasak etti. Tamim 166 numaralıydı ve kesindi. Ayrıca, 4. Sulh Ceza Mahkemesinin, ruletleri kumar âleti sayan kararı da Yargıtay 2. Ceza Dairesi tarafından kabul edilmiş bulunuyordu. Bu da Vali Akıya yardımcı oldu.

Kaşkariko üstüne

Ama iş burada bitmedi Platin Doğar. ve yeni bulduğu Selâhattin Tonoz adındaki ortağı bir devirde bu gibi işlen gayet iyi yürüttüklerinden, açık kapıların hangileri olduğunu biliyorlardı.

Evvelâ işe, İstanbul Valiliğinin idari kararma itirazla başladılar, ardından mahkemeye başvurdular. Bununla da yetinmiyerek, Danıştay 8. Dairesinden "tehir-i icra" kararı aldılar.

Karışıklık bu halde kalmadı. Vali Akı ve Emniyet makamları kararlarını tatbike devam ettiler. Rulet makinelerinin bulunduğu yerlere baskınlar yapıp, makinelere el koydular.

Asıl karışıklık, gümrüklerde çıktı. Ankara gümrüğünden rulet makineleri permi karşılığında içen sokuluyordu. İstanbul gümrüğünde bu müsamaha yoktu. Doğan ve Tonoz bu yönden birer protestoyla İstanbul Emniyetini zorladılar.

İş şimdilik adli safhadadır. Söylentiler bu konuda büyük dalaverelerin döndüğü şeklindedir. Önümüzdeki hafta meselenin içyüzü biraz daha aydınlanacaktır.

AKİSÇİLER SİZİN İÇİN GÖRDÜLER, DİNLEDİLER, SEÇTİLER

1 Kitap okudum

Adı : Aleksi Zorba.
Yazan : Nikca Kazancakis
Çeviren : Ahmet Angın.
Türü : Roman.
Yayınevi : Ataç Kitabevi yayınları 49, Çağdaş Yapıtlar 6.
Kitap : Ekin Basımevi İstanbul 1932, 248 sayfa 750 kuruş.
Konu : Aleksi Zorba bir yunanlıdır. Trakyada doğmuş türlü boyalara girmiş çıkmış, sonunda zengin, kendini edebiyata ve felsefeye vermiş, Giritteki bir linyit madeni ocağını işletmeyi de, kitap yazma işinin yanında sırf lâf olsun diye yüklenen bir adamın -muhtemelen kitabın yazarının- yanma girmiştir, Ne var ki Aleksi Zorba öyle sıradan bir adam değildir. Akdeniz ikliminin tipik, ama tatlı serserilerinden biridir. Büyük yürekli bir insandır. Romanda, Zorba ile efendisinin Girit adasında, sözüm ona bir maden ocağı işleterek hayatlarım kazandıkları bir yılın hikâyesi anlatılmaktadır.

Eşkıyalıktan komitacılığa, çalgıcılıktan madenciliğe, duvar işçiliğinden tüccarlığa kadar pek çok boyaya boyanan, el attığı hemen her işin üstesinden en iyi şekilde gelmesini bilen, kendi dünyası içinde geniş bir tecrübesi olan, insanları insan olarak değerlendirmesini bilen Zorba, tıpkı Panait İstrati'nin kahramanları gibi kendi dünyası içinde yarattığı bir hayat felsefesinin peşinde koşmaktadır. İçkiye, kadınlara, eğlenceye çok düşkün olan Zorba, toplumların beylik ve sıkıcı bütün kurallarına karşıdır. Onun için din, milliyet farklarının ötesinde insanlar vardır. Gereğinde dövülmeye, sövülmeye lâyık, ama daima sevilmesi gereken insanlar...

Sonuç : Yunanistanın, ünü memleket sınırlarını aşmış en büyük yazarlarından olan ve 1885 de Giritte doğup, üniversitede hocalık, gazetecilik ve bir ara da Basın Bakanlığı yaptıktan sonra 1957 de Viyanada ölen Nikos Kazancakisin bir ara Nobel ödülü için bile aday gösterilen bu romanı, son yılların Türkiyede yayınlanan en güçlü romanlarından biridir. Ahmet Angının yunancadan büyük bir ustalık ve başarıyla dilimize kazandırdığı Aleksi Zorba, insanın içini ısıtan, insana insan olduğunu duyuran bir kitap olarak okunmaya değer. Günümüzde, Kazancakisin "Zorba" mm okumamayı bir noksanlık diye kabul ediyorum.

İlhami SOYSAL

Kitaplar

Yas Dönemi : Behçet Necatigilin "'Yaz Dönemi" adlı son şiir kitabım Ataç Kitabevi yayımladı. Ataç Kitabevi Yayınlarının 48. kitabı olan "Yaz Dönemi", Kapalı Çarşı, Çevre, Evler, Eski Toprak, Arada, Dar Çağ adlı eserlerin sahibi Necatigilin belki de en iddialı eseridir. Çünkü, bugüne kadar yedi şiir kitabı yayımlamış olan bir sanatçının son kitabı elbette ki bir takım iddialarla çıkmaktadır okur karşısına. Ama, şunu belirtelim ki, Necatigil bu son kitabında da değişmemiştir, hâlâ eski eserlerindeki havayı sürdürmektedir. Sanatta kişilik bu olmasa gerektir. Buna rağmen, "Yaz Dönemi" son günlerde çıkan şiir kitapları arasında apayrı bir yere sahiptir. Bu da, Necatigilin sağlam dilinden ve şiir anlayışından ileri gelmektedir.

"Yaz Dönemi" nde Necatigilin 22 şiiri yer almış. Bunlardan birini Ötekinden üstün tutmağa imkân yok. Yirmiiki şiiri, sanki bir şiirin parçalarıymış gibi, ayni tatla okuyup gidiyorsunuz, şu şiir şundan ayrı bir deyiş özelliğine sahip, diyemiyorsunuz. Bu, Necatigile alt bir özelliktir ama, şiire pek birşey katmıyor. Şiirseverler, şiirle uğraşanlar, belki de, Necatigilin bu son kitabında ötekilerden apayrı taraflar, özellikler bulacaklardır. Bu bakımdan, "Yaz Dönemi" ni şiirseverlere salık veririz. İsteme adresi: Ataç Kitabevi, Ankara Caddesi 45, İstanbul.

Sergi

Sahne Fotoğrafları Sergisi: Ozan Sağdıç, İstanbul ve Ankaranın özel tiyatrolarıyla Devlet Tiyatroları sahnelerinden çektiği başarılı fotoğraflardan büyük boy 35 kadarım 13 Kasım 1963 Çarşamba günü Ankarada, Sanatsevenler Kulübü salonunda sergiledi. Saat 16 da kokteylle açılan sergi bir hafta süreyle açık kalacaktır.

Sahne fotoğrafçılığında çok başarılı çalışmaları bilinen Ozan Sağdıcın bu sergisinin de büyük ilgiyle izleneceği şimdiden söylenilebilir. Sanatseverlere salık veririz.

Seramik sergisi : Nermin Babanın İstanbulda, Türk-Alman Kültür Merkezinde 11 Kasım 1963 günü açtığı seramik sergisi 22 Kasıma kadar, hergün saat 11-19 arası açık kalacaktır. (İstiklâl caddesi, 394/96, Müeyyet İşhanı, Beyoğlu, Tünel) .

Tok'ad ve Pakcan resim sergisi : Emekli öğretmen, ressam ve heykeltraş Mustafa Turgut Tok'ad ile öğrencisi Basri Pakcanın ortak resim sergileri 16 Kasım Cumartesi günü saat 15'den itibaren Ankarada, Halkevleri Genel Merkezi salonlarında açıldı. Tok'adın 150, Pakcanın 23 eseri bulunan sergiyi sanatseverlere salık veririz.

Tüli'den haberler

Haftanın en zengin, en göz dolduran gecesi, Devlet Operasındaki Çaykowskinin "Uyuyan Güzel" balesinin galâsı oldu. Bilhassa Meriç Sumen ve Ayla Ünal hârika idiler. Tümü ile bale, çok zamandır hasret kaldığımız kadar nefisti. Bu kadar çok alkışa başka hiçbir eserde raslanılmamışnr. Galanın havası da umumiyetle son zamanlardaki galalardan iyiydi. Kıyafetlere daha çok itina edilmişti ve iyi bir muhit vardı. Smokinli epeyce de Mithat Fenmenin eşliğinde, Devlet Konser Salonunda vereceği konserde ve daha sonra misafir sanatçı olarak oynayacağı Faust operasında bol bol dinliyebileceğiz. Bu güzel sesli zarif sanatçımız siyah elbisesi ile pek sade ve güzeldi. Nükhet İl--in, mavi brokar bir elbise ve eş mantosu ile gayet itinalı giyinmişti. Yakında kendisi hakkında sürprizli haberler verebileceğiz zannediyoruz. Kardeşi Bülent Sokolla siyah dantel, güzelleşiyor. Ayten Kaçmaz, sarı jarse bir döpiyes giymişti, pek sadeydi. Turgut Ve Muhterem Gökberk, genç ve tatlı kızları ile gelmişlerdi. Vakıflar Umum Müdürü Nihat Danışman ve eşi, Milli Birlik Komitesinin tek bahriyelisi Selâhattin Özgür ve eşi de oradaydılar. Şeref Gürsoy epeyce zayıflamış. Saçları da dökülmiye başlamış. Yakında "Cephede Piknik" te oynamak üzere misafir sanatçı olarak İstanbula gidiyor.

Devlet Operasında "Uyuyan güzel" balesi
Sosyetenin toplantı yeri

kimse göz» çarpıyordu. Bakanlardan Feridun Cemal Erkin, İbrahim Öktem ve Fahrettin Kerim Gökay vardı. Erkin, İngiliz Büyük Elçisi ve eşi ile antrakta bot bol sohbetler etti. Polonya Büyük Elçisiyle eşi de oradaydılar. Nedim Rüştü Aksal yalnız gelmişti. Ezeli ve artık galiba ebedi bekâr, Milli Piyango Umum Müdürü Selâhattin Belirenle görüşüyordu. İstanbul Operasından Selma Berk, akrabası Emel Göksel ve kızı ile gelmişti.. Selma Berkin güzel sesini gelecek ayın 11'insırtı epeyce açık bir elbise giymişti. Bayan Sokollu epeyce zayıflamış görünüyordu ve nedense çok neşesiz ve asabi bir hali vardı.

Hümeyra Yaltkaya İstanbuldan dönmüş. Gayet şık ve zarif bir gri döpiyes giymişti. Eşi Erol Yaltkaya da, galiba daha genç görünmek için, arasıra gözlüklerini çıkarıyordu. Halbuki buna hiç de ihtiyacı yok.

Hariciyeden Halûk Kura ve pek zarif, güzel eşi Lâle Kura locadaydılar. Bayan Kura gündengüne daha da

Bu bale münasebetiyle Devlet Tiyatrosunun bütün ilgililerini tebrik ederiz. Yalnız artık şu hususu yazmadan geçemiyeceğiz: Devlet Tiyatrosuna bilet almak artık bir güç iş olmaktan çıkıp bir marifet halini aldı. Bazı kimseler, son gün bile olsa, rahatlıkla bilet bulabiliyorlar!..

Fransız Kültür heyeti Cine Club'ü yeni sezona başladı. Burada çok güzel ve yeni filmler görmek kaabil olu-

yor. Tabii, lisan bilme mecburiyeti var. Anlayabilmek için bu yıl rağbet çok fazla Senelik ücret 50 lira. Kocası ile kaydolan bayanlara 35 lira öğrencilere 20 lira. Bu ücret karşılığı bütün yıl en aşağı haftada bir film, sık sık konser, konferans, bazan tiyatro görebiliyorsunuz.

Geçen akşam, mevsimin ilk filmi "Le crime ne paix pas" oynadı. Üç gecesinde de bütün salon ve balkon doluydu. Seyirciler arasında, annesinin vefatından beri göremediğimiz Şen Devres ve eşi yüksek mimar Toğrul Devres. Cahit Zamangil, genç hariciyecilerimizden Turgut Çoratekin ve eşi, Hüseyin Aral Göktürk, Yenimahalle kaymakamı Mustafa Arıkan, Ali Terim ve eşi Nina Terim, Hariciyeden Oktay Cankardeş vardı.

Hafta içinde Ankara Koleji, okul aile birliği toplantılarını yaptı. Yalnız, yanlış bir hesapla, bütün toplantıların gece için hazırlanmış olduğu sanılabilirdi. Bu yüzden iştirak nisbeti çok düşüktü. Malûm ya, Ankara halkının geceleri günlerce evvelden doludur. Bundan sonraki toplantılar, mesela pazar sabahlarına veya cumartesileri öğleden sonraya ayarlanırsa, zannederim ki daha çok veli çocuklarının durumunu tartışmak ve asıl mühimi halletmek için çaba göstermek imkânım bulurlar. Meselâ, orta kısmın toplantısı 8 Kasıma rastladığı için aynı geceki balenin galasına gidenler, toplantıya katılamadıkları gibi, sanatsever Umum Müdür Burhan Göksel de baleden mahram kaldı. Ayın 6'sında ilkokulun toplantısı yapıldı. Burada epeyce tanıdık sima göze çarpıyordu: Abdullah Caner, Aydın Saraçoğlu, Erdoğdu Ergun ve eşi Hârika Ergun, Hayri Arsoy ve eşi, Senatör Zekai Dormen. Sarar Okulu müdiresi ve eşi oradaydılar. Olumlu tenkitlerde bulundular ve gerek geçen seneki idare kurulu başkanı Erdoğan Bigat, gerekse okul müdürü Fikriye Okyay tamamen tatmin edici cevaplar verdiler. Umum Müdürün izahatı ise çok üzücü olmakla beraber aydınlatıcı idi ve çok faydalı oldu.

Eski bir atasözü: "İyi kocanın karısı kurna başında belli olur" dae. Şimdi bunu modernize edip, "İyi karının kocası Saunada belli oluyor" diyorlar. Ankarada Maltepede açılmış olan Saunaya devam eden erkeklerin sayısı epeyce kalabalık. Her ne kadar kendileri "sıhhi olduğu için gidiyoruz" filan diyorlarsa da, galiba biraz da estetik meselesi işe karışıyor. Size oranın müdavimlerinden birkaç isim sayalım: Adalet Bakanı Abdülhak Kemal Yörük. Bayındırlık Bakanlığı Müsteşar Muavini Fevzi Ataç, Karayolları Umum Müdürü Tahsin Ünalp, Avni Doğan. Hıfzı Oğuz Bekata, Güney Gökçer ve kardeşi avukat Kemal Gökçer, Bükey müessesesinin bitişik kardeşleri Erol Bükey ve Kâmil Kiper -Kiper kışın kayağı ihmal etmez, yazın Tuzlada denizi. Bu kır saçlı genç, anlaşılan, tenasübünü muhafaza için elinden geleni esirgemiyor.

Avrupadaki iş seyahatinden dönen Karayolları Personel Müdürü Bulut Göle kendisine çok şık elbiseler almış. Esasen kıyafetine çok düşkün olan Göle bu vesile ile zengin gardrobunu yenilemiş. Eşi Gönül Göleye ise en büyük hediye, pek sevgili kocasının dönüşü olmuş.

Osman Kavuncu bir aydır ortalarda yok. Kayseriye gittiği söyleniyor. Fakat enteresan olanı, bu seyahatin sebebi Kavuncunun nihayet evlenmiye karar vermiş olması! Yakında Akayda satın aldığı yeni katma eşi ile birlikte yerleşince komşular herhalde, Kavuncudan sık sık bağlama dinliyecekleri..

Şefkati İstinyeli İzmire gidip geldikten sonra epeyce yorgun görünüyor. Çünkü eski Büyük Elçi bu seyahatini - arabası tamirde olduğu için - otobüsle yapmış. Şimdi dinlenmek üzere bir haftaya kadar Avrupa gezisine çıkıyor!

Yakup Kadri Karaosmanoğlu, akrabası Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlunun misafiri alarak İzmirde bir hafta saldıktan sonra Atatürk ihtifaline yetişmek üzere Ankaraya döndü.

Galeri Milârın eski sahibesi Emsi Kurdoğlu bir müddet için Ankaraya geldi, İstanbula dönüşünde sıkı Seklide Seramik çalışmalarına başlılacağı için tekrar tatil yapması gecikeceğinden, ziyaretlerini şimdi yapıyor. Eski dostları, Emeli paylaşamıyorlar. Her akşam başka bir yere yemeğe davetli.

Ertoğrul İlgin ve eşi Nükhet İlgin, nihayet, resmen boşanıyorlar. Bayan İlginin yeni bir evlenme haberim yakında verebiliriz. Ertuğrul İlgin ise herhalde bir ses sanatkârımızı bekliyor!

Parise tayin Olunan Nevin Menemencioğlu bir aya kadar görevine gidi yor. Kızı Ayşegül, İsviçrede sosyoloji okuyor. Bayan Menemencioğlu giderken kızına da uğrıyacakmış.

K A D I N - M O D A

Kadın

Beklenen kitap

"1925 yılından sonra, Türkiyede. kadın haklan alanında meydana gelen inkılâplar öylesine muazzam, öylesine fevkalâdedir ki, türk kadını, modern sosyetede kadın hakları gelişmesinin bir sembolü olmuştur. İşte bunun içindir ki, aynı yolda yürümek isteyen toplumlara yardımcı olmak amacı ile, Unesco, türk kadınının kitabını yazmak üzere, türk kadın İnkılaplarında rol oynamış bir kadına, Prof. Dr. Afet İnana başvurmuştur."

Bu sözler, Prof. Dr. Afet İnan tarafından yazılan ve Birleşmiş Milletlerin Eğitim, Fen ve Kültür kolu tarafından fransızca ve İngilizce olarak dünyaya yayüan "L'Emancipation de la Pemme Turmue" isimli kitabın önsözünün bir kısmını teşkil etmektedir.

Prof. Afet İnan aynı kitabı, çok daha mufassal olarak, türkçe hazırlamış ve basılmak üzere Milli Eğitim Bakanlığına yermiştir.

Bugüne kadar türk kadınının tarih içinde geçirdiği çok değişik merhaleleri, toplumsal ve sosyal devrimleri bir bütün halinde toplıyan bir kitap mevcut değildi. Devrimlerin yalnız türk kadınına değil, bu topluma neler getirdiğini anlıyebilmek için dünü ve dünü hazırlıyan bütün olayları bilmek şarttır. Türk kadınının sosyal hayatı Üzerinde araştırma yapmak İsteyenler, bugüne kadar, ciddi incelemelere dayanan, bir eserden mahrumdular. Unesco'nun bütün dünyaya yaydığı kitap, Türkiyede ucun bir süredir beklenen kitaptır. 1963 yılını Atatürk yılı olarak ilan eden Unesco, bundan bir süre önce, Atatürkün başardığı en büyük devrimlerden birini, kadın hakları devrimini böylece dünyaya, bu yoldan tanıtmış ve bugün hür haklar peşinde çabalıyan geniş halk kütlelerine yardımcı olacağını düşünmüştür.

Atanın tanıdığı türk kadını

Prof. Dr. Afet İnanın, türkçe baskısı "Türk Kadınının Hak ve Ödevleri" İsmini taşıyan kitabının iki özelliği vardır: Biri, Afet İnanın, türk kadın devrimlerini, uygulanma safhasında, adım adım yaşamış bir insan oluşusebebiyle tarihi olaylan canlı, hikâyelerle canlandırabilmesi, ikincisi de titiz bir tarihçi olarak türk kadınının geçirdiği merhaleleri büyük toplumsal ve sosyal olaylara bağlaması, türk kadınının büyük hikâyesine duygusal değil bilimsel bir yön verebilmesidir.

Bu kitap, iki yanlış görüşü yıkmaktadır: Birincisi, bir süre, özellikle dış memleketlerde yayılan ve Atatürkün kadın devrimlerini tepeden inme emirle yaptığı ve kadının bu haklan yeteri derecede hak etmeden elde ettiği yolundaki inançtır. Türk kadını bu kitapta kendisini, talih içinde, tam Atasının tanıdığı gibi bulacak ve kendi kendisine, lâyık olduğu değeri rahatlıkla verebilecektir. O, erkeği ava giderken, tarımı keşfetmiş, önce yabani meyveleri toplamış, sonra, ektiğini toplamıştır. O, muhtelif istilâlar karşısında, türkçesini konuşmakta direnmiş ve dilimizin bekçiliğini etmiştir. O, göçlerde silâh kullanmış, erkeğin yaptığı bütün işleri yapmış, fakat bir yere yerleşir yerleşmez derhal uygarlığın temeli olan aile hayatını kurmayı bilmiştir. O, istilâların getirdiği değişik görenek ve geleneklere karşı durmuş, türk geleneklerini kaybetmemek için elinden geldiği kadar savaşmış ve türk kadının İstanbul gibi büyük şehirlerde kafese kapatılıp, bir süs eşyası telâkki edildiği devirlerde de daima müstahsil olmuş, tarlasında çalışmayı hiçbir zaman terketmemiştir. İstiklâl Savaşımızın çetin günlerinde çocuğunun üstündeki battaniyeyi alıp cephaneyi muhafaza etmek için kullanan odur. Okullar türk kadınına kapılarım açar açmaz, o, susamışlığını gidermek üzere, taasup çemberlerini yarmış ve kendisini yetiştirmiş, eli kalem tutar tutmaz haklarının savunucusu olmuştur. Atatürk onu böyle tanıdığı içindir ki ona inanmış ve ona haklan ile beraber ödevlerini tanıtmıştır.

Kitabın yıktığı ikinci görüş, zaman zaman bütün aydınlan umutsuzluğa düşüren, devrimlerin köye kadar gidemiyeceği veya çok yavaş gideceği hakkındaki görüştür. Prof. Âfet İnan, düne iyice eğildikten sonra, yarına büyük umutlarla bakmakta, bu umut, Kitabı okuyanların içini ısıtmaktadır.

Tarih boyunca türk kadını

Prof. Âfet İnan, türk kadınını üç safhada incelemiştir:

1 — İslâmiyetten önce türk kadını,

2 — İslâmiyete türk kadını

3 — Bugünkü türk kadını.

Prof. Afet İnan
Akıllı bir baş

İslâmiyetten önce Asyada, Avrupada ve Anadoluda kadın çok değişik etkilere mâruz kalmıştır. Genel olarak bu devirde Anadoluda, sarayda yaşıyan kadın başka, halk kadım başka haklara sahiptiler. Fakat gene, genel olarak, türk toplumu aile hayatına önem veriyor, tek kadınla evliliği şart koşuyordu. Asyada ise, meselâ Hunlar devrinde kadın, erkekle eşit haklara sahipti.

Prof. Afet İnan bu devri iyice incelemiş ve muhtelif etkilerin, göçlerin, istilâların türk geleneklerim değiştirme cereyanını çok ilginç şekilde ele almıştır. İslâmiyet devrinde dış etkiler nihayet türk geleneklerini iyice sarsmış ve yabancı gelenekler, özellikle büyük şehirlerde sosyal hayatı hakimiyeti altına almışlarda Prof. Âfet İnan burada islâmiyetin kadının sosyal hayatı ve haklan bakımından nasıl yanlış tefsir edildiğini, fakat kadının bu yanlış tefsirden kendisim kurtaramıyarak, neticede insan haklarım kaybetmiş olduğunu belirtmiştir. Bu devri de ikiye ayırmak lâzımdır, Selçuklarda kadın itibarlı idi. Memleket kültüründe rol oynardı. Henüz eski türk âdetleri yok edilememişti. Osmanlılar devrinde, yâni 14. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar ise, türk kadım bütün haklarım kaybetmiş, hare-

me girmiş, fermanla oturup kalkmış, eşini ortaklarla paylaşıp, kocasının bir sözü ile boş düşmüştür.

Tanzimat devri, kızlara okul kapılarını araladı. Kadınlar bundan sonra yetiştiler. Kadın yazarlar gibi birçok erkek yazarlar da kadın haklarım savunmaya başladılar, fakat kadın devrimlerinin yapılabilmesi için çok kuvvetli bir şahsiyetin, bir liderin türk toplumuna sahip çıkması gerekiyordu. Beklenen lider, Mustafa Kemaldi.

Demokratik Türkiyede Kadın

İstiklâl Savaşında türk kadını hiçbir yeni hak kazanamadı ama, gelecekteki haklarını hak edecek büyük ödevler başardı.

Prof. Afet İnan bundan sonra, "Demokratik Türkiyede Kadın" başlıklı bölümde Atatürkün kadın devrimlerini ve bunların sonuçlarını bir bir ele almış, bu arada, yarına umutla bakarken Medeni Kanunda, aileyi koruma amacı ile, erkeğe tanılan bazı ufak tefek farklı haklardan da bir bir bahsetmeyi ihmal etmemiştir. Meselâ erkek, karısının çalışmasına mâni olabilir ama, bu konuda tam bir hakka sahip değildir. Mahkeme aksi yolda karar verebilir. Bir kadın, eşinin muvafakatini almadan ticaret yapamaz. Ailenin oturacağı evi erkek seçer, vesaire.»

Bu teferruat hariç, bugün Türkiyede kadınla erkek her sahada aynı eşit haklara sahiptirler. Hakların bütün Türkiyede aynı şekilde uygulanabilmesi ise cehaletin eğitim Ve Öğretimle yenilmesine bağlıdır ve bütün çabalar bu yolda birleştirilmelidir.

Moda

Deri ceketler

Spor moda, deri ve süed ceket ve mantoları tekrar sahneye çıkarmıştır. Bunların özellikleri çok ince, yumuşak, sancı oluşlarıdır. Meselâ, İnce süedden yapılmış bir spor tayyör, dar eteği ve vücuda yakın yumuşak ceketi ile kadına ayrı bir serafet vermektedir. Deri mantolar da aynı şekilde vücuda yakın olarak biçilmiştir, hattâ redingot biçimi olanlar da vardır.

Deri ve süed tayyörler, deri ve süed mantolar daha çok spor ayakkabı ve renkli çoraplarla kullanılmaktadır. İçi kürkle vefa kürk taklidi ısıtıcı kumaşla kaplı kışlık deri paltolar, trukarlar da çok modadır.

Kara Çarşaflı Aday ve Ötesi

Meriçli bir belediye meclisi adayı, basın toplantısına karaçarşafı ile katılmış ve karaçarşafın ekonomik olduğuna ileri sürerek propagandasını yapmış. Bu adayın bu vesile ile kendi kendisine propaganda yapmayı amut ettiği açıktır.

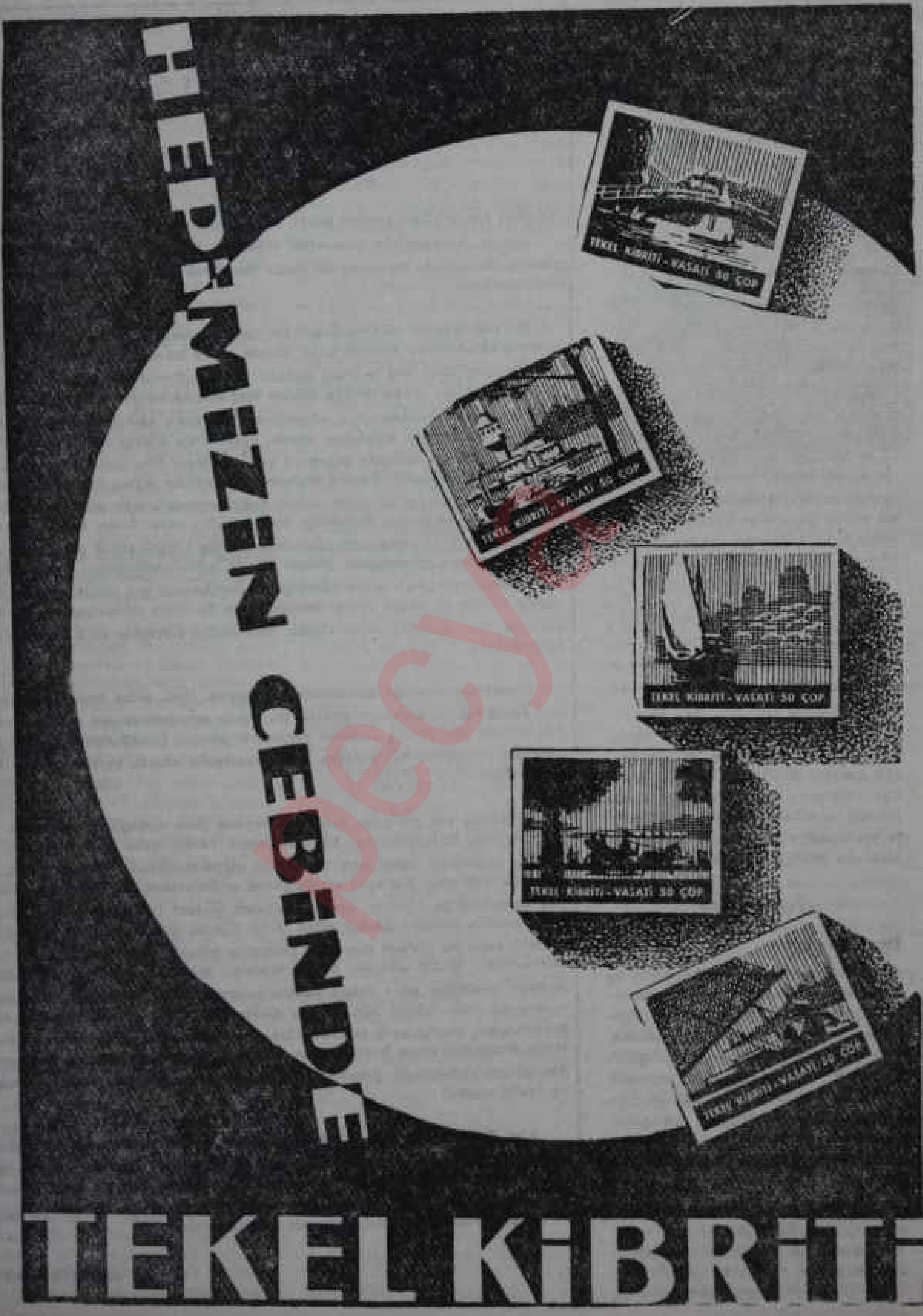
Bu gibi olaylar, böyle acayiplikler Batı ülkelerinde de oluyor denilebilir. Gülünç kıyafetli bir kadının aday olması ve bu kıyafet içinde basın toplantısı yapması gerçi çok şaşırtıcı değildir ve demokratik seçimlerin böyle tuhaf manzaralara sahne olduğa öteden bert bilinen birşeydir. Bir akıl hastası çıkar, devlet başkanlığına adaylığını koyduğunu söyler, acayip fikirlerin savunucuları, acayip kıyafetler içinde, sokaklarda acayip nutuklar çekerler, hattâ en ileri toplumlarda bazen en geri fikirlerin bile, Seçim zamanlarında ortaya çıktığı görülür. Bunlar seçimlerin çeşnisridir biraz. Ancak o memleketlerde halk acayip adayları, ancak vakit geçirmek için, gülerek Seyreder. Biz bunu yapamıyoruz. Kürsüden halka fazilet dersi veren top sakallı bir sahte dindar, bir karaçarşaflı aday, memleketin bilinen siyasi partilerine dayanarak, ortaya çıkmışlardır. Bunlar bugün şehir meclislerine, yarın Büyük Millet Meclisine gelebilir ve memleket meselelerinde söz sahibi olurlar. İşte bunun içindir ki, Ataya hesap verdiğimiz şu 25. ölüm yıldönümünde bir karaçarşaf, bir top sakal, haldi olarak, bize endişe vermekte ve ufkumuza karartmaktadır.

Demokrasiye bütün gücümüzle inanıyoruz. Onu, daha iyice tanımadan, ona gönül vermiş sevgililer gibiyiz. Bu ateşle ona fethetmeye azimliyiz. Ancak, bunun için evvelâ cehaleti yenmemiş şarttır. Çünkü demokrasinin baş düşmanı cehalettir. Bir yobazın, bir karaçarşaflı adayın ey almamaları bana bağlıdır.

Cehaletin yok edilmesi, bence, herşeyden önce aydınlarımızın aydın bir yol üzerinde birleşmelerine, bir anlaşmaya varmalarına bağlıdır. Oysa ki, bizdeki aydınların hepsi ayrı bir telden çalmaktadırlar. Dikkat ettim, en atak topluluklarda bile aynı amacı güden aydınlarımız, bir teferruat yüzünden anlaşmazlığa düşüyor, amacı unutuyor, dâvayı terkediyor, hatta dâvayı baltalamakta mahsur görmüyorlar. Milli Eğitim politikamızdaki anlaşmazlıkların çoğa bu yüzden meydana gelmemiş midir? Köy Enstitülerini bazı noktalardan tenkit edenler, onları toptan yıkmakta mahzur görmediler. Halbuki enstitüler köye yalnız okuma-yazmayı değil, ekonomik kalkınmayı sağlıyacak olan teknik bilgileri de götürecekti, köyü gerçek mânada kalkındıracaktı. Bugün aynı insafsız hücumlar, karşılarına hedef olarak İmam Hatip okullarını almış bulunuyorlar. Sahte dindarları yok etmek için aydın din adamı yetiştirmek dururken, müesseseleri gözü kapalı itham etmekte ne fayda vardır?

Köy Enstitülerini açıp köyü kalkındırma ve bir yandan da memlekete ay dm din adamı yetiştirme fikirleri telif edilemez mi?. Her alanda birbirine zıt cephelere ayrılmak belki tartışma sanatında çok ilerleriz ama, memleket yararına birşeyler yapmış sayılmayız. Aydınların bu tartışmalarından se en başta karaçarşaflılar, yobazlar faydalanırlar.

Jale CANDAN

HEPİMİZİN CEBİNDE
TEKEL KİBRİTİ - VASATİ 50 ÇÖP
TEKEL KİBRİTİ

Konserler

Esrarlı bir olay

Yenişehirdeki Milli Piyango gişesinin vitrinine konulmuş ilâna bakıp üç tane bilet alan müzik meraklısı, aradan iki gün geçmeden ilan üzerine yapıştırılan yeni bir levhada konserin iptal edildiğinin yazılı olduğunu görünce hem hayret etti, hem de meraklandı. Ama haber doğruydu, başka da yapacak birşey olmadığından gişenin önüne yaklaştı ve memurla şakalaştı:

"— Hep siz mi bilet satacaksınız, bu sefer de biz size satalım!.."

Olay geçen haftanın ortalarında Ankarada geçti. Devlet Konser -Salonunda 12 Kasım Salı günü bir konser verileceği, bu konserde, piyanist Mithat Fenmenin katılmasıyla Türk bestecisi Adnan Saygunun piyano konçertosunun da çalınacağı günlerdenberi ilan ediliyordu. Konseri Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının bu müzik sezonundaki şefi Prof. Lessing yönetecek, programda ayrıca Mozart'ın Prag senfonisiyle Richard Strauss'un "Don Juan" adlı senfonik şiiri çalınacaktı. Gerek bestelerin Türkiye Konser salonlarında hemen hiç çalınmayan çeşitten oluşu, gerekse Mithat Fenmenin son yıllarda böyle konserlere nadiren katılan ünlü bir solocu olması ilgiyi bir kat daha arttırmıştı. Bu yüzden konserin iptal edilmesinin yankılan da o oranda büyük oldu.

Olayın sebeplerine gelince, bu konuda ilgili hemen herkes başka türlü tefsirlerde bulunuyordu. Gişedeki bilet memuruna sorarsanız Mithat Fenmenin kendi işleri yüzünden gereken provaları yapamaması sebebiyle konser geriye bırakılmıştı. Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası ilgililerine telefon eden AKİS yazarına "İşin bir telif hakkı meselesi olduğu, bu yüzden Saygunun çalınacak konçertosunun notalarının Amerikaya geri gönderildiği" yolunda bilgi verildi.

Oysa ki işin içinde bir iş olduğunu, konserin geri bırakılmasındaki sebebin sadece programdaki piyano konçertosunun çalınamamasından ibaret olmadığını anlayabilmek için fazla düşünmeğe de lüzum yoktur. Çünkü pekâlâ bu parça çalınmadan da konser verilebilirdi. Ankaradaki konserlerde şimdiyedek bukadarcık "uydurma -kaydırma" hiç yapılmamış mıydı ki? Programa onun yerine başka bir parça konulamaz mıydı? İşte bu yüzden işin aslını merak eden bazı kişiler araştırmalarını derinleştirdiklerinde hayli ilgi çekici sonuçlara vardılar.

İşin içyüzü

Cumhurbaşkanlığı Orkestrası geçen sezonun sonunda, Mayısta, Kuzey Avrupa gezisine çıkarken tesbit edilen programda Adnan Saygunun bu bestesinin de bulunması kararlaştırılmıştı. Ancak sonradan hemedense bu - ve diğer birçok eserler- programdan çıkarıldı. Böylece "kuşa çevrilmiş" olan programlarla Avrupa turnesini yaparak yurda dönen orkestranın idarecileri kullanılmayan notaları arşivin raflarına kaldırdıkları sırada Amerikadan, Adnan Saygunun piyano konçertosunun notalarını yayınlayan firmadan, bir mektup aldılar. Bu mektupta orkestra şayet eseri çalmışsa telif ücretinin gönderilmesi, beste çalınmamışsa ve yakın bir tarihte çalınması da düşünülmüyorsa o takdirde notaların geriye gönderilmesi isteniyordu.

Firma isteğinde haklıydı; çünkü birçok türk bestecileri gibi Saygun da bestesini dünya çapında yaymak ve onu paraca değerlendirebilmek için telif hakkım yabancı bir yayınevine satmıştı. Yayınevinin istediği de bunun bedelinden ibaretti. Saygunun konçertosu çalınmadığı ve bu sezonda çalınacağı akla getirilmediği için notalar paketlenip geriye yollandı.

Aradan altı ay bile geçmemişti ki Eylül ayında Ankaraya gelen yeni şef Dr. Lessing'in de tensibiyle Adnan Saygunun konçertosunun çalınması uygun görüldü. Konserin günü 12 Kasım olarak tesbit edildi, programdaki diğer parçalanıl orkestra çalışmalarına başlandı. Son iki provaya solocu Fenmenin de katılması gerekiyordu, ama daha son iki provaya gelinmeden anlaşıldı ki - daha doğrusu uykudan uyanırcasına hatırlandı ki- arşivde Adnan Saygunun konçertosunun orkestra partisyonları mevcut değildir... Tabii yapılacak birtek şey vardı: eseri programdan çıkartmak. Nitekim de öyle yapıldı!..

Herşeye rağmen konserin tümünün iptal edilmesine yine de sebep yoktu, ama Cumhurbaşkanlığı orkestrasının idarecilerine ârız olan dalgınlık ve unutkanlık o dereceye gelmişti ki 10 Kasım 1963'ün Atatürkün ölümünün 25. yıldönümüne rastladığım, o gün münasebetiyle yalnız yurtta değil, bütün dünyada anma törenleri yapılacağını ve bu arada Ankarada Nevit Kodallının "Atatürk" adlı oratoryosunun da çalınacağını "sırf" unutmuşlardı. Şef Lesslng'e Pazar günü Operada oratoryonun çalınmasında görev alması teklif edilince adam adetâ isyan etti. Bukadar hazırlıksız, bukadar düzensiz olarak bir oratoryoyu idare etmenin çılgınlık olacağım söylüyordu. Neticede rica ve ısrarlara dayanamayarak bu görevi de kabullenen şef bir şart öne sürdü. Bu takdirde aslında programı yüklü olan ve zaten kuşa da çevrilmiş bulunan 12 Kasım Konseri iptal edilmeliydi. İşte böylece bu mevsimde Devlet Konser salonunda verilecek konserlerin programı daha işin başında aksamış oluyordu.

Mükerrem Berk
Yatsıya kadar bile yanmadı

Aksayan programlar

Aksayan işler yalnız bununla kalsa yine de iyi sayılırdı. Orkestranın idare müdürü Mükerrem Berkin geçen mevsim sonunda halk oyuna yaptığı müteaddit açıklamalarda vaadedilen ve Pazar sabahları yapılacağı bildirilen "Barok müzik" konserlerinden -mevsimin ikinci ayırım sonuna yaklaşıldığı şu sıralarda bilehenüz hiçbir haber çıkmamışlar.

Yine Mükerrem Berkin bu sezonu açarken verilen kokteyli, şatafatlı açış konserinde yaptığı açıklamalara göre bu yıl Cumartesi günleri tam 39 tane üniversite konseri verilmesi ka-

rarlaştırılmış bulunmaktadır. Oysa ki bu sayıda üniversite konserinin verilmesine bir sezondaki haftaların sayısı bile yetmemektedir. Diğer taraftan sezon içersinde konser vereceği önceden ilan edilen ünlü solocuların bir kısmının gemleyecekleri de daha şimdiden kesinleşmiştir.

İki büyük kayıp

Geçen hafta İçinde, hemekadar gerektiği gibi yankı yapmadıysa da, memleketin müzik alanında önemli sayılacak iki büyük kaybı oldu. Bunlardan biri müzikseverlerin -hem yatı hem de Türk müziği meraklılarının- iyi tanıdıkları Mesut Cemil Teldir. Kuruluşundanberi uzun yıllar İstanbul Radyosunda ve sonra da Ankara Radyosunda görev aldığı için Türkiyede hemen herkesin adım gayetle yalandan tanıdığı, sesini duyduğu, viyolonsel, kemence veya tanburla katıldığı konserlerini dinlediği, babası ünlü Türk müziği virtüözü, büyük sanatçı Tamburi Cemil Beyin eserlerini ve plaklarım yaymada gösterdiği gayret ve başarıyı yakından izlediği bu insan 11 Ekim akşamı gözlerini hayata yumdu.

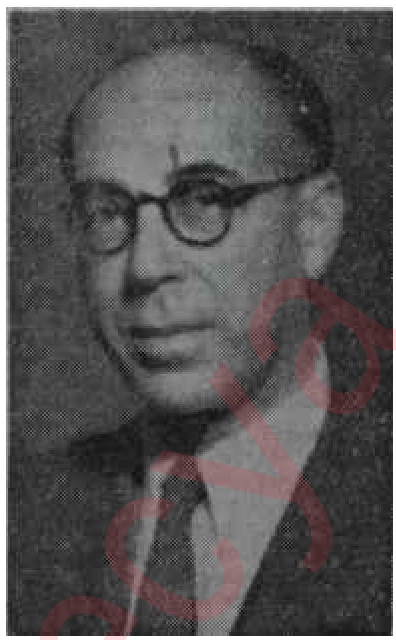
1902 yılında İstanbulda doğan Mesut Cemil ilk müzik derslerini Türk müziğinin yetiştirdiği sayılı üstadlardan biri olan babasından almış, ancak onun ölümü üzerine talebelerinden, sonra da Almanyaya giderek Berlin Yüksek Müzik Akademisinde Prof. Hugo Becker'den ders almıştı. Bu arada Şerit Muhittin Targan ve Sadettin Arelin de teşvik edici ve destekleyici yardımlarına mazhar olunca özellikle viyolonsel ve teori dersleri üzerinde durdu ve müzik kültürünü derinliğine olduğu kadar genişliğine de zenginleştirmeğe gayret gösterdi.

Aslında Mesut Cemil çok yönlü ve kamil bir insandı. O yalnız müzik alanında değil, güzel sanatların bütün dallarında, dil bilgisinde, folklor çalışmalarında da tanınmış bir insandı. İstanbul Radyosunun spikeri, saz heyetlerinin ve radyo orkestrasının solocusu, radyonun idarecisi, kısaca "herşeysi" oydu. Ankara Radyosu açılınca, bu sefer orada görev aldı, özellikle klasik Türk müziği, Yurttan Sesler ve "Hep beraber söylüyoruz" saatlerini idare etmeğe koyuldu. Kısa bir süre önce kaybettiğimiz folklorcu Muzaffer Sarısözenin radyoya yerleşmesine ve Türkiyede ilk folklor müziği korosunun kurulmasına büyük yardımları dokunmuştur. Batı müziğini yaymada da viyolonseli, konuşmaları ve izahlı müzik seanslarıyla unutulmaz emekleri geçmiştir.

Gerek İstanbul Konservatuarında gerekse Ankara Radyosundaki özel kurslarda öğretmenlik de yapmış olan değerli sanatçının hayvanlara, özellikle kedilere karşı büyük bir eğilimi vardı. Bu onun insanlık yönünü barla bir şekilde yansıtmaktadır.

Çiçek gibi bir adam

Haftanın götürdüklerinin ikincisi İstanbul müzikseverlerinin çok ya-

Mesut Cemil Tel

kından tanıdıkları eleştirmeci ve öğretmen Fikri Çiçekoğludur. İstanbul Radyosunun Pazar sabahlan bir salondan naklen yayınladığı senfonik konserlerde çalman parçaları büyük bir vukufla izah eden, çeşitli günlük gazetelerde ve dergilerde eleştirme yazılan yazan Çiçekoğlu aynı zamanda İstanbul Erkek Lisesi Müzik öğretmeni ve Beşiktaşta tanınmış bir diş tabibi idi. Mesut Cemil gibi çok yönlü bir yaradılışta olan Çiçekoğlu aslında kendisi bir müzisyen olmamakla beraber Batı müziğinin Türkiyede yayılmasında birçok müzisyenlerden daha faydalı etkiler yapmış ve böylece Türk aydınlarına örnek olmuştur.

Yorulmak bilmez çalışma gücü ve olağanüstü insanlık tarafı ile İstanbul gibi sivrilmek çok zor olan bir kültür çevresinde kendini tanıtmasını bilmiş ve müzik topluluklarının aranan bir çehresi haline gelmiştir. Sayısız makalelerinin yanında telif ve tercüme kitapları da vardır.

Türk müzikseverleri her iki insanın adım dalma anacaklardır.

S İ N E M A

Filmler

Martin Ritt'in filmi

Hollywood sinemasının son on yıllık geçmişinde yer alan genç kuşak rejisörlerinin büyük bir çoğunluğu doğrudan doğruya televizyonculuktan —çok az bir kısmı da Brodwayden— gelmektedir. Sinema ile televizyonun ve tiyatronun birleşik yanları, işe önce tiyatro ve televizyonda başlayan için son derece avantajlı olmaktadır. Televizyon, iyi sinema adamı yetiştirmede, bugün en az dokümantercilik okulu kadar yararlı sayılmaktadır. Belirli ilkeler ve kalıplar içinde sıkışmış kalmış Hollywood sineması, kendi içinden yetişecek iyi sinema adamına katiyen bir ortam hazırlamamaktadır. Gerçek Hollywood'lular üç yoldan gelmektedirler: ya senaryoculuktan, ya rejisör yardımcılığından, ya da montajcılıktan, Televizyon-sinema alışverişi, montajcılık ve senaryoculuk yollarını tamamen kesmiştir. Üçüncü ve son yol ise, yorucu ve üzücü bir yoldur ki, tercih eden pek çıkmamaktadır.

Rakip olma korkusunun sürdürüldüğü, yıllar gelip geçtikten, köprülerin de altından çok sular aktıktan sonca televizyon-sinema yakınlaşması, televizyon için çekilen filmlerin sinema için yeniden çekimleriyle başlamıştır. Sinema kadar yaygın ve etkili olma gücünden-hiç olmazsa şimdilik-yoksun bulunan televizyon, bu yeni "centilmen anlaşması" na pek karşı çıkmamıştır. Böylece, sinemadan kendine çekmiş- olduğu oyuncuların bir çeşit de kefaretini ödemiş olmaktadır ki, bu durum televizyonun da işine gelmektedir.

Bugün Hollywood'da umut bağlanılan genç kuşak rejisörlerinden meselâ bir Sidney Luvnet, bir John Frankenhelm'er, bir Robert Muligan ve bir Martin Ritt sinemaya tiyatro ve televizyon yolundan geçip gelmişlerdir.

Martin Ritt. 1919 doğumludur, New York'ludur. Babası mühendisti. Ritt, ilk gençlik yıllarında uzun bir süre bir kasap yanında çıraklık etti. Kolejde sporla uğraşmasının yanı sıra, tiyatro ile de yakından ilgilendi. Yalnız bu ilgi oyunculuktan öteye geçmiyordu. Kolej sonunda Elia Kazan'ın yanında iş buldu, Kazan o sıralar "Golden Boy - Altın Yumruk" oyununu sahneye koymuştu, sürdürüyordu. Bir yıl süreyle genç Ritt, John Garfield'in "Altın Yumruk" daki rolüne çıktı, sonra başka bir tiyatroya geçti, orada da çeşitli roller oynadı. Savaş patlak verdiğinde, Ritt, oyunculuğu bırakmak zorunda kaldı ve askere gitti. Dönüşünde ise, Broadway sahnelerinde bu defa oyuncu olarak değil de rejisör olarak boy vermeğe başladı. Sahneye koyduğu oyunlarla ilgiyi üzerine çektiği pek söylenemez. Fakat Arthur Miller'in ünlü oyunu "A View From The Bridge - Köprüden Görünüş"ü Van Heflin ve Eileen Heckert ile sahneye koyduğunda. Ritt, adından beklenmedik bir anda söz edilmeye başlandı. Yollar açılmıştı. Önce televizyonda bir küçük deneme devresinden sonra 20th Century Fox ile hemen bir anlaşma izmaladı ve "No Down Payment - Maaşsız İş" ve Paul Newman, Joan Woodward. Lee Remiek, Anthony Francoisa ve Orson Welles ile de "The Long, Hot Summer - Aşk Mevsimi"ni çevirdi.

Daha sonrakiler

Birinci ve ikinci filmler, gerçi tiyatrodaki "Köprüden Görünüş"ün başarı oranına ulaşamadılar ama, Ritt'in sinemadaki kişiliğini ortaya koymaları bakımından yine de önem taşıyorlardı, üçüncü filmi, Paramount adına Sophia Loren ve Anthony Quinh ile çevirdiği "The Black Orchid-Kara Orkide"ydi. New York'un kenar köşe mahallelerinden birinde geçen olaya göre, eski bir haydut, mensup olduğu çete tarafından öldürülüyor ve dul karısı da o çeteden biriyle uzun süren çekişmelerden sonra evleniyor ve çocuğuna baba buluyordu. Ritt, "Kera Orkide" de kendisinden beklenileni pek veremedi. Sinemanın acemisi değildi, değildi ama, konuları işlerken, ya da olayı anlatırken anlaşılmaz Ut tutukluğa gidiyor, bu yüzden de tiyatrodaki rahatlığını büsbütün kaybediyordu.

"Aşk Mevsimi" ve "Kara Orkide"-den sonra yurdumuzda gösterilen üçüncü - filmografisinde dördüncü - Ritt filmi "Five Branded women - Beş Lekeli Kadın" -bir A.B.D. - İtalyan ortak yapımı ürünüdür ve kalabalık oyuncu kadrosuna karşılık, Ritt acısından yine de başarılı bir film değildir.

Savaş filmleri

Bütün ulus sinemalarında başlangıcından bugüne iki türlü savaş filmi çevrilmektedir. Bir, savaşa 'karşı olanlar; yâni savaşın kötü yanlarını, karanlıklığını, çirkinliğini ve gereksizliğini gösterenler; bir de, savaştan yana olanlar. Savaştan yana olanlarda kahramanlık, bayrak ve savaşın gerekliliği söz konusu edilmekte ve seyircinin ulusal duyguculuk yanı alabildiğine sömürülmektedir. Bir de bu iki tür arasına sıkışmış kalmış üçüncü bir tür vardır ki, onlarda da ortada kalınmakta, savaşın ne gerekliliğinden, ne de gereksizliğinden söz açılmakta etliye sütlüye pek karışmadan,; konusunu savaş sırasında geçen bir olaydan alan herhangi bir hikâye anlatılmaktadır. Her üç türün ustaları vardır, her üç türün bu ustaları işlerini usturupluca kotarmakta ve hiç bir "kör kör parmağım gözüne" ye gitmemektedir.

Martin Ritt'in filmi "Five Branded women - Beş Lekeli Kadın" ise sözü edilen bu Uç türün de dışında bir filmdir. Yani, savaşa karşı mıdır, -savaştan yana mıdır, yoksa ikisinin ortasında mıdır, işin o yanı, seyredilen film boyunca bir türlü anlaşılıp ortaya çıkarılamamaktadır.

"Five Branded Women - Beş Lekeli Kadın"ın konusu Ugo Pirro'nun bir romanından alınmıştır ve senaryo yazan İvo Perilli'dir. Hikaye, İkinci Dünya Savaşı ve işgal altındaki Yugoslavyada geçmektedir. Ana mekân bir küçük Yugoslav şehridir. Serkeş ve kızlara düşkün bir Nazi çavuşu -Steve Forrest -, şehirdeki beş genç kadınla ayrı ayrı ilişki kurar. İşgal sürdürülürken, bu anda partizanlar da gizli mukavemet hareketine girişmişlerdir. Olay duyulur ve birgün serkeş Nazi çavuşu partizanların saldırısına uğrar, yaralanır. Kendisiyle 1lişki kurmuş beş genç kadın da partizanlarda ele geçirilerek ibret için saçları dibinden kazıtılır, ayrıca yenilgiyi açıklamamaları için de işgal kuvvetlerince şehir dışına sürülür. Kadınlar -Jovanka: Silvana Mangano. Daniza: Vera Miles, Marja: Barbara Bel Geddes, Ljuba: Jean Moreau ve Mira: Carla Gravine -, toplumla olan bağlan kopuverince kendi başlarının derdine düşerler. Yalnızlık, giderek onları birleşmeye ve birlik olmaya iter. Yola düşerler ve durmadan giderler. Varacakları bir hedef, elde edecekleri bir amaçları yoktur. Köylerden yiyecek içecek çalarlar. İçlerinden Mira, gebedir ve doğumu yaklaşmaktadır.

Amaçsız ve hedefsiz ormanda bir çeşit Robenson hayatı yaşamaya kalkışan beş "lekeli" kadın, beklenmedik bir anda partizanlarla karşılaşırlar, Üstelik bu karşılaştıktan partizanlar, kendilerini sürgüne gönderten ve saçlarım dibinden kazıtanlardır. Kadın kişiliğinde beklenen tepki olmaz. Tam tersi, vatanseverlik ve toprak duygulu birdenbire ön plana çıkar ve seyircinin şaşkın bakışları altında beş "lekeli" kadın, partizanların saflarında işgalci almanlara karşı silah çekip ateş etmeye, barikat kurup yol kesmeye başlarlar. Gerekli oluşumun ne senaryocu ve ne de rejisör elinden verilme gerekliliği duyulmamıştır. Araya yama gibi sokuşturulan sözde bir insancıllık -işgal kuvvetlerinden Reinhardt (Richard Basehart) ile Partizan Ljuba'nın karşılıklı davranışları- tabii olarak havada kalmakla ve hiç birşey anlatmamaktadır.

Havada kalan çabalar

Savaş ve işgalcilerle partizanlar arasındaki çekişme uzayıp gider. Filme konulması zorunlu olan kadın-erkek ilişkisi - yâni aşk - için de yine uydurmacılığa başvurulur. Partizanların kendi aralarında kurdukları yasaları -ya da savaşın insanların kafasına yerleştirdiği merhametsizliği- belirtmek için iki partizan birbirlerine âşık olurlar Bu, birinci merhaledir. Ardından gelen de ayni kurtarıcı yolun denemesidir. Birinci, ikinci partizanlar arası aşk -Daniza (Vera Miles) ile Branco (Harry Guardino) ve Velko (Van Heflin) ile Jovanko (Silvana Mangano) - ile sözde insancıllık varyasyonu aşk -İşgalci Reinhardt (Richard Basehart) ile partizan Ljuba (Jean Moreau) arasındaki - birbirini hiç bir zaman tutmamakta, her üçü de havada asılı kalmaktadır. Asılı kalmaktadır, çünkü senaryocusu ile rejisör Ritt'in bunlardan doğma bir oluşumda söylemek istedikleri hiç birşey yoktur. Yalnızca bir süs, bir sinema için şart unsur olarak bunları koymuşlar ve gereksizce kullanmışlardır.

Martin Ritt, filmi "Five Branded Women - Beş Lekeli Kadın"la seyircisine neyi vermek, neyi söylemek istemiştir? Gerçekte hiç birşey! Amaçsız, dilsiz bir rejisör olarak - sıkıcı Hollywood damgalı mizanseni dahil - eline verilen senaryoyu bir çeşit fotoroman biçiminde resimlemiş ve öylece ortada bırakmıştır.

Oyuncu - rejisör alışverişi de Ritt'in lehine değildir. Eldeki iyi, ya da kötü -ki iyiler büyük çoğunluktadır - oyuncuların hiç birinden gerektiği kadar yararlanmamıştır, yararlanma gereğini duymamıştır. Herkes ortalık yerde gezinmekte, sırası gelince kamera karşısına çıkmakta, söylemesi gereken sözü söyleyip çekilmekte, kısacası yalnızca sesli resim çektirmektedir.

Televizyondan ve tiyatrodan sinemaya geçmelere bağlanan umut, gerçi bir Martin Ritt'de başlayıp bitmemektedir ama, Ritt örneğinin getirdiği gerçek A.B.D. sineması için hayli korkuludur: Hollywood, nerden gelirse gelsin, nasıl gelirse gelsin, her rejisörü kısa samanda kendi bünyesi içine çekip halletmekte ve kişiliğini çarçabuk yok etmektedir. Ritt, bunun canlı örneğidir.

ŞİDDETLİ
BAŞ
AĞRILARINA
KARŞI
GRİPİN
başarı ile kullanılır!
BAŞ VE DİŞ
NEZLE
GRİP
GRİPİN
KİNİNLİ
GRİPİN
GRİPİN
4-29
GRİPİN 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir